

IZR. TANÜGYI ÉRTESÍTŐ

Felelős szerkesztő: Stern Ábrahám.

Megjelenik minden hó 1-én. — Kiadja az „Orsz. Izr. Tanító-egyesület.” — Előfizetési ár: nem tagok számára egész évre 4 korona. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Győri Adolf egyesületi pénztárhoz, VI. Eötvös-utca 6. szám, küldendők. A szerkesztőség címe: VII., Wesselényi-utca 44.

Tartalom: Az 1868. évi XXXIII. t.-c. és a zsidó iskola. Irta: *Gárdos Mór.* — A tanítóság anyagi mérlege. Irta: *Lantos Simon.* — Ethika és pedagógia a „Példabeszédek” könyvében. Irta: *Klein Mór József.* — A tanítás hatásáról. Irta: *Schön József.* — Izr. kulturegyesület. Irta: *Vajda Miksa.* — A kulturegyesület és a magyar zsidó tanítóság. Irta: *Kuti Zsigmond.* — Kisebb közlemények. a) Belföld. Közli: *Pintér Zsigmond.* b) Külföld. Közli *Rózsa Ede.* — Egyesületi élet. — Nekrológ: *Goldberger Simon.* Irta: *Bárd Rezső.* — Könyvismertetések — Hírek iskoláink életéből. — Vegyesek. — *Fleischer Zsigmond.* — Hirdetések. — Melléklet: A XXXIII. évfolyam tartalomjegyzéke.

Az 1868. évi XXXVIII. t.-c. és a zsidó népiskola.

Népoktatásügyi szempontból nevezetes dátum az ez évi december 5-ike. Ekkor van u. i. negyvenedik évfordulója annak, hogy *Eötvös József* báró nagy alkotása, a „népiskolai közoktatás tárgyában” 1868. évben elfogadott XXXVIII. törvénycikk, szentesítést nyert.

Immár negyven éve tehát, hogy ez a törvénycikk szolgál irányító zsinórmértékül népnevelésügyünk vezetésében. Negyven éve, hogy a magyar nemzet szellemi előhaladásának egyik alapvető tényezője ez a törvény.

Szinte kegyeletes érzés vesz erőt rajtunk ezekben az ünnepélyes pillanatokban. Ez az érzés lehetlenné teszi ránk nézve, hogy némán haladjunk el e nevezetes évforduló mellett. Érezzük, hogy új, hogy szebb és jobb kor szak alapkövét tette le e törvény most negyven éve. Tapasztalásból tudjuk, hogy ez a törvény az az emeltyű, amely lassan bár, de biztosan emeli ki köznépünket abból az erkölcsi fertőből, abból a szellemi elmaradottságból, melyben eddig leledzett s leledzik jórészt még ma is. Ez a törvény volt az első biztató reménysugár, mely a hajnalpirkadást jelezte nemzeti népműveltségünk koromsötét egén. Ezzel a törvénnyel vette kezdetét a tervszerű, az okosan számító munkálkodás a magyar nemzeti népműveltség terjesztése tekintetében. Ez volt újabb korunkban a legértékesebb alapkö a nemzeti állam kiépítésének nagy és nehéz munkájában.

Eötvös József bárónak, a nagy írónak, költőnek, bölcsésznek és államférfiúnak ez a törvényalkotása remekmű a maga nemében. Eszményiséget, szabadelvűséget, a viszonyok és körülmények bölcs számbavételét egyesíti magában. Bár úttörő, mégis a messze jövő munkásságának irányítására képes alkotás. Kezdetleges viszonyok szülöttje és mégis hivatva van egy szebb kor bekövetkezésének előidézésére. Magán viseli alkotója lángelméjének, erkölcsi nagyságának, bölcs és mélyre ható gondolkozásának bélyegét.

Vessünk csak tartalmára egy futólagos visszapillantást.

Magában foglal sok korszakos jelentőségű eszmét. Így pl. a taníttatás kötelezettségét; hogy ne legyen kinek-kinek kényére-kedvére bizva, hogy akarja-e gyermekét taníttatni vagy sem. Ezzel a tanítást-nevelést kiragadta a magánügyek jelentéktelenségéből és nemzeti közüggé emelte. (Kár, hogy ezt a kötelezettséget nem vitték oly szigorúsággal keresztül, mint pl. a katonai kötelezettséget. Akkor ma már nem volna analfabéta e hazában. Igaz, hogy a nagyobb szigorúságnak útjában állt kezdetben az iskolák, a képzett tanítók hiánya és más egyéb gátló körülmények.) Bár e taníttatási kötelezettséget kimondja e t.-c., a taníttatás szabadságát is biztosítja; meghagyja a szülő jogát arra nézve, hogy tetszése szerint megválogathassa azt az iskolát, amelyben gyermekét taníttatni akarja. Kimondja az állami segélyezés elvét is (43. §.) ama községekre nézve, melyek saját erejükből nem tudnák teljesíteni a törvény által rájuk rótt köteleességet.

Fontosabb rendelkezései: A népoktatási tanintézetek körébe sorozza az elemi-, felső nép- és polgári iskolákat, továbbá a tanítóképző intézeteket. Népoktatási intézetek állítására és fentartására jogot ad a polgári községnek, a hitfelekezeteknek, társulatoknak, magánosoknak és végül fentartja az iskola-állítási jogot magának az államnak. Megállapítja az egyes népoktatási intézetek tanítási tárgyait; az egyes osztályok tanítási óráinak számát; a tanulók maximalis számát a tantermekben; a szorgalmi idő tartamát; a vallás-oktatást a közös iskolákban.

A tanulás tartamát a 6—15 éves korig állapítja meg. Rendezi a tanítóképzést; az államot 20 ilyen intézet állítására kötelezi. Megszabja a tanító fizetését. Kimondja a tanítónak élethossziglan leendő alkalmazását. Minden rangú és jellegű népoktatási intézetre nézve az államnak tartja fenn a főfelügyelet jogát. Életbe lépteti az iskolaszéki, illetőleg tanítóképzőknél az igazgatótanácsai intézményt stb.

E sokoldalúsága és alapvető volta dacára sem foglalja e törvény magában népiskolai közoktatásunk egész joganyagát. Több szaktörvényünk van, melyek e törvény rendelkezéseit kibővítik, kiegészítik, részben pedig egész új intézményekkel gazdagítják népoktatásunk szervezetét. A folytonos fejlődés törvénye hozta magával ezek megalkotását. Így az alaptörvény keletkezésétől számított 7 évre, 1875-ben megjelenik a néptanítók nyugdíjazásáról szóló XXXII. t.-c., 1876-ban a népiskolai hatóságokat szervező XXVIII. t.-c., 1879-ben a magyar nyelv kötelező tanítását elrendelő XVIII. t.-c., 1891-ben a kisdédóvásról szóló XV. t.-c., ugyanez évben a tanítói nyugdíjtörvényt módosító XLIII. t.-c., 1893-ban a tanítók javadalmazásáról szóló XXVI. t.-c., végre a legnevezetesebbek közül való az 1907. évi XXVI. t.-c. az állami és az ugyanaz évi XXVII. t.-c. a nem állami tanítók fizetésének rendezéséről, melyek az e törvény által tanítóviszonyokba lépők fizetésügyét az egész vonalon és annyira-amennyire kielégítő módon szabályozta. E törvényekkel egyúttal a magyar nyelv jogát és tanításának köteleességét, valamint a hazafias irányú nevelést a nemzetiségekkel szemben is nyomatékosan hangoztatják. Ezeket a nagyfontosságú törvényeket nyomon követi az 1908. évi keletű t.-c. az ingyenes népoktatásról, melyet a két

ház már megszavazott. Az 1868. évi XXXVIII. t.-c. kimondta a taníttatási kötelezettséget anélkül, hogy időszerűnek tartotta volna levonni belőle azt a következtetést, hogy ez csakis az oktatás ingyenessége mellett van helyén. Végre *Apponyi* Albert gróf, közoktatásügyünk jelenlegi vezére, elérkezettnek látta ennek az idejét és megalkotta az ingyenes népoktatásról szóló törvényt, mellyel sok művelt nemzetet megelőztünk.

Érdekes, hogy az ingyenes népoktatás nem először van most törvénybe iktatva. „A vallás dolgában“ hozott 1848. évi XX. t.-c. u. i. szóról-szóra a következőket tartalmazza: „Minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségéi közálladalmi költségek által fedeztessenek.“ Ez a törvény azonban végrehajthatlanul csak a papiroson maradt, sőt az 1868. évi XXXVIII. t.-c. 11. §-ának ezzel ellenkező rendelkezései azt hatályon kívül helyezték.

A felemlített tisztán tanügyi szaktörvényeken kívül még igen sok törvényben van a tanító személyére vagy a tanításügyre vonatkozó rendelkezés. Így pl. az adótörvényekben, a véderőről, közutakról, a községek rendezéséről stb. szóló törvényekben. Nem egy esetben előfordul — miként ezt dr. *Hajnóczy* József kir. tanfelügyelő egy értékes tanulmányában*) kimutatta — hogy e törvények intézkedései, mert különböző szakcélok elérése végett keletkeztek, nem felelnek meg a magyar népoktatás vezérlő elveinek. „Alkotásaik korkülönbségei miatt maguk a szaktörvények is igen sok jelentős kérdésben lényegesen eltérnek egymástól, az idegen tárgyú törvények pedig ahány, annyiféle alapelvű s majdnem mind figyelmen kívül hagyják a népoktatás igazi érdekeit.“

Hogy a tanítóság, meg általában a tanügyi dolgokban itélni és eligazodni hivatott hatóság ne legyen kénytelen szinte botorkálni a különféle tanügyi vonatkozású törvények nagy tömkelegében, igen célszerű volna ezeket egyetlen egységes, könnyen áttekinthető törvényben összefoglalni. Egyúttal természetesen módosítani is lehetne a mai, idejüket múlt egyes rendelkezéseket, azoknak a tartalmát pedig, amelyek összeütközésbe kerülnek a népoktatás valódi érdekével, össze lehetne egyeztetni és összhangba kellene hozni az alaptörvény intencióival, céljával. Így egyetlen, hatalmas népoktatásügyi törvényben volna együvé hordva mindaz, ami most elszórva több mint száz helyen fordul elő.

Remélhető, hogy ha ma nem is, de mire az 1868. évi XXXVIII. t.-c. életbeléptetésének 50. évfordulója bekövetkezik, ez a szép eszme, — melyet említett művében dr. *Hajnóczy* vet fel első ízben — testet fog ölteni.

II.

Az 1868. évi XXXVIII. t.-c. és az azt kiegészítő törvények és rendeletek hatása népnevelésügyünk úgy külső, mint belső fejlődésére szembeszökő.

1868 előtt csak városainkban volt annyira-amennyire türhető állapotban a népnevelés ügye; falvainkban csak itt-ott volt hivatásának kellően megfelelő iskola. Ez nem is csoda. Hiszen a kellő műveltséggel nem rendel-

*) Tanulmányok a népoktatás és közművelődés körében. Lőcse, 1902.

kező népet még a saját javát célzó intézmények fentartására is kényszeríteni kell. Másrészt meg hol vettek volna képzett és hivatásukért lelkesülő tanítókat; Köztudomás szerint többnyire a kaptafát vagy egyéb szerszámot megúnt egyének voltak akkoriban a „mesterek“ Jó esetben a kántorok mellékfoglalkozása volt a tanítóság. Ha már most figyelembe vesszük a mondást, hogy „amilyen a tanító, olyan az iskola“, akkor bizony az említett tanítók személyiségéről alaposan szomorú következtetést vonhatunk az akkori idők népoktatási állapotára.

S milyen viszonyokat találunk, ha ma széttekintünk az országban? Az előbb vázoltakhoz képest igazán vigasztalókat. Városokban többnyire palota-szerű iskolaépületek hirdetik, hogy mekkora fontosságot tulajdonítunk ma a népoktatásnak, majd mindegyik falunak szintén megvan ma már a népiskolája. És ez iskolákban képzett, hivatásának betöltésére teljesen alkalmas tanító-sereg terjeszti a világosságot.

Amilyen hatása volt a népoktatási törvénynek általában a közoktatásra, nagyjában ugyanazt a hatást gyakorolta e törvény és a fejlődő korszellem a magyar zsidó iskolára, a zsidó tanító sorsára is.

Vessünk egy pillantást a magyar zsidó tanügyre is. Lássuk, milyen volt ez a tanügy és a zsidó tanító sorsa a népoktatási törvényt megelőző időben.

Csak a műveltség magasabb fokán álló, népesebb és módosabb zsidó hitközségek tartottak fenn akkor a mai értelemben vett modern zsidó iskolákat hivatásos, képzett tanítókkal. De ezek a tanítók is többnyire idegen származásúak voltak és inkább a német kultúrát terjesztették, még a legnevesebbek is közülök. Kisebb helyeken nagyon szerények voltak az igények a tanítóval szemben. Ha a főtantárgyon, a bibliafordításon kívül képes volt magyar írást, olvasást meg egy kis számolást tanítani, a közönség már ki volt elégítve. Így a magyar vidéken. Nemzetiségi vidéken inkább németül folyt minden fajta tanítás, főleg a Bach-korszak nyomása alatt. Hazánk több vidékén meg éppen nem kellett a világi tanítás, természetesen a világi tanító sem, hanem a chéder dívott.

Akkoriban zsidó tanító alig is volt a mostani értelemben véve. Felfogadtak, esetleg felfogadtattak a hitközség esze által arra valónak ítélt egyéneket bizonyos meghatározott időre és amikor ez az idő betelt, letelt a tanítói hivatal is. Ez bizonyos cselédi állapot volt, nem egyéb. (De hát vigasztalhat bennünket az a tudat, hogy ez még mindig előnyösebb pedagógiai helyzet volt, mint aminőt a régi görögöknél találunk. Ott t. i. egyenesen a rabszolgák voltak a szabad görögök tanítói.)

Ilyen volt a helyzet az 1868-at megelőző időben. A XXXVIII. t.-c. kezdetben semmit sem lendített a zsidó tanítók és közvetve a zsidó tanügy sorsán. Sőt e törvény életbeléptétől számított egy teljes évtizeden át még az addiginál is mostohább volt a zsidó tanító helyzete. Vagy legalább is élénkebben érezték a nehéz sorsot a világiakban most már képzettebb elemek. Ez idő tájban u. i. már nagyobb számban akadnak képesített zsidó tanítók is, mert a törvény megadta a lehetőséget a képesítés megszerzésére. Sőt a tanfelügyelet szorította is erre az egyes tanítókat. Az alkalmat fel is használták a régi

tanítói nemzedék jelesei közül sokan. Az ifjabb nemzedék sem idegenkedett a tanítói pályára lépni. Pedig vesztükre, mert soha sem volt a zsidó tanító sorsa olyan hányatott és olyan bizonytalan, mint a népoktatási törvény megjelenését követő tíz esztendőben.

A törvény 138. §-a biztosította ugyan általában a tanítók sorsát, mert élethosszig tartó alkalmaztatást követelt. Ámde azt tartja a példaszó, hogy „nincs szabály kivétel nélkül.” És e szabály alól a zsidó tanító volt a kivétel. Hogy, hogy nem, ő rájuk nem vonatkoztatták a törvény végrehajtói az idézett §-t.

Szegény zsidó tanító! Nem voltál te Káin, hogy testvért öltél volna, mégis kóbor és bujdosó (נע ונד) lettél e hazában. Mert nem volt a te életed egyéb kóborlásnál. Ha a hitközség valamely hatalmasának nem tetszett az orrod, mehettél tovább egy-két stációval. Ha a rosch hakahol Marcikájának nem voltál szerencsés elnyerni a hajlandóságát, szintén szedhetted a sátorfát. Ha elmaradt korodat megelőzve, az iskolában a hivatalos „cz” helyett „c”-t mertél iratni nebulóiddal, akkor veszedelmes reformátornak és felforgatónak kiáltottak ki. Ilyet meg csak nem türhet meg a konzervatív érzületű zsidó hitközség a kebelében? Ez csak természetes.

Nem lehetetlen, hogy talán a ti életek módja nyújtott példát a „vándortanítói” intézmény megalkotására is. Vagy, hogy talán sokan akadtak már, akik nem adtak hitelt ennek az ezelőtt sokat hangoztatott szálló igének, hogy „akit az istenek gyűlölnék, tanítónak teremtenek” és a ti példátokkal akarták azt újra bebizonyítani? Az is meglehet.

De jobb*ha abba hagyjuk a keserű tréfát. Aki közülünk pl. „Tanügyi Értesítő”-nk akkori évfolyamait olvasta, annak ugyancsak elment a kedve; bizony inkább elfacsarodott a szíve a sok panaszra, amiktől csak úgy visszhangzottak e lap és bizonyára más lapok hasábjai is.

Hogy ily körülmények közt milyen lehetett annak idején a magyar zsidó tanügy most virító mezeje? Pusztaság és sivár, mint temetéskor a föld felülete.

De nem is lehetett ez másképp. Az a tanító, aki tudta, hogy csak ideig-óráig van működési helyén, akinek a jövő iránti aggodalmai közepett talán nyugodt perce sem volt, aki folyton ingadozni érezte lábai alatt a talajt, hogy is végezhetett volna értékesebb, intensivebb munkát? Hisz ehez nyugodt, derült kedély szükséges. Ezt meg hol vegye az, aki mindig ég és föld között lebeg és akinek folyvást azon kell jártatnia elméjét, hogy családjával együtt hol hajtja majd pihenőre a fejét a jövő évben. A tanító és tanítványok közt szükséges benső lelki kapcsolat, ami az eredményes nevelés alapja, szintén nem fejlődhetik ki kellően ily körülmények közt. De ha kifejlődnék is? Azon melegében kellene elszakadnia. Ez az állapot nagy csapás volt a zsidó tanítóra, de nem kisebb csapás a zsidó iskolára sem. Sínylette mind a kettő e vizsás állapotok következéseit.

Ebből a szomorú állapotból az 1878-ik évben kiadott miniszteri rendelet ragadta ki a zsidó tanítót s vele a zsidó tanügyet. A sok visszaélés meglágyította *Trefort* akkori közoktatásügyi miniszter szívét és az 1868. évi XXXVIII. t.-c. 135. §-ának hatályát végre kiterjesztette a zsidó tanítókra is. Ez a rendelet forduló pontot jelez a hazai zsidó tanügy történetében. Ettől az időtől

kezdve mind jobban föllendült a zsidó iskola. A kiegyezés előtt felső nyomásra sok helyütt német szellemet ápolt zsidó iskolák sorra elmagyarosodtak. Úgy, hogy ma minden zsidó iskola rendíthetetlenül erős vára a magyarságnak még a legvadabb nemzetiségi vidékeken is. Magyar zsidó tanító — a hivatalos kimutatás szerint — ez idő szerint egyetlen egy síncs széles e hazában, aki a magyar nyelvet sikerrel ne tanítaná.

A zsidó iskolák azonban nemcsak magyarok, hanem jók is. A közfelfogás szerint legjobbak felekezeti iskoláink között. A zsidó tanító mindig igyekezett megfelelni magáért. A zsidó hitközségek túlnyomó része is mind inkább a helyes útra tért és nem vonta meg iskolájától a szükségeseket. Áldozott érte, amennyire tőle telt. A zsidó iskolák működése így a törvény oltalma és részben kényszere alatt is mind intensivebb lett. Utóbb mind nagyobb gondot fordítanak benne a világi ismeretek nyújtása mellett a vallástani tárgyak tanítására is. Úgy, hogy napjainkban szinte örvendetes föllendülést tapasztalhatni ebben az irányban. A miniszteri új tanterv sok hasznos rendelkezése is egyre nagyobb mértékben érvényesül iskoláinkban. Meglehet tehát állapítani, hogy iskoláink ma a legjobb útján vannak a fejlődésnek.

Csak az ingyenes népoktatásról szóló új törvény aggasztja nagyban iskolafentartóinkat. Vészes fellegetek látnak tornyosúlni a zsidó iskola égboltozatán sokan az elfogulatlanabbak közül is. Őszintén bevallom, én nem vagyok ilyen rémlátó. Hiszen ami jelentékeny anyagi segílyt nyújt az állam eddig is és amit még nyújtani fog a tanítási díj kárpótlásaként, valamint az új aerában esetleg fedezetlenül maradó tanítói fizetés újabb kiegészítésére, az mind csak *könnyíteni* van hivatva hitsorsosaink terhein. Az meg, hogy a még fenmaradó aránylag csekély fentartási költség a tagok közt arányosan fog megoszlan: csak a szocialis igazság követelménye. Azoknak az önzetlenebb gondolkodású egyéneknek, akiknek eddig nem kellett hozzájárulniok az iskola fentartási költségeihez, még büszkeségükre fog válni, hogy ezentúl alkalmuk lesz a zsidóság legfontosabb kulturintézménye érdekében áldozatot hozni. Az önzőbb felfogású hitk. tagok is remélhetőleg csak kezdetben fognak a csekély mérvű újabb áldozat hozatala ellen berzenkedni. Azután elsimúl minden és nem sok idő múlva feledésbe merül majd az eddigi igazságtalanul megosztott tanügyi teherviselés.

A törvény végrehajtási utasításától szintén sok függ ugyan a néhány átmeneti esztendő könnyebb vagy nehezebb elviselését illetőleg. De én itt sem látok félelemre okot. Olyan államférfiú kezébe van letéve a végrehajtás ügye, aki a magyar hazafias irányú nevelést illetőleg a legmesszebb menő igényeket is kielégítő zsidó iskoláinknak csak javát akarhatja.

Nem tudom, jó anyagból van-e a szemüvegem, de én inkább rózsásnak látom rajta a zsidó iskola jövőjét, mint sötétnek.

Adja Isten, hogy igazam legyen!

S.-A.-Ujhely.

Gárdos Mór.

A tanítóság anyagi mérlege.

Igy az év végén minden rendes kereskedő és iparos megcsinálja az évi mérlegét, hogy kellőleg tájékozva legyen az év munkájának eredményéről és vagyoni viszonyairól.

Mi tanítók egy évben kétszer is csinálhatnánk zárlatot. Először a tanév befejeztével az erkölcsi eredményről. Ha ezt a mérlegünket nézzük, mindnyájan meglehetünk elégedve, mert a vizsgák után és később is a zöld asztalok mellett kellőleg honorálják fáradozásunkat — szép szóval és dicsérettel. Sőt mondhatjuk, hogy a lapok, a fővárosi sajtó is, szép elismerésben részesítenek bennünket, amennyiben csak a legutóbbi napokban is azt írta egy tekintélyes fővárosi lap, hogy az összes iskolák közt a népiskolák felelnek meg legjobban kötelességüknek és a pedagogia és didaktika követelményeinek.

Joggal mondhatjuk tehát, hogy az erkölcsi mérlegünk elég szépen biztat. Bárcsak a sok dicséretnek a felét bírnók korona értékre átszámítani: akkor nem kellene fájó szívvel arra gondolnunk, hogy miből veszünk apróságainknak téli gunyát és a rongyos cipellő helyett jó csizmát a kemény téli hideg időre.

Sajnos, azért a sok dicséretért nem kapunk még csak kenyeret sem, pedig ha az anyagi mérlegünket nézzük, az bizony még most is, dacára annak, hogy fizetésünk némileg javult és a sóhoz egy kis kenyeret is kapunk, még mindig igen sivár képet mutat. S ha zárlatot csinálunk az évi anyagi eredményről — csak ott vagyunk, ahol az elmúlt években voltunk. Mert fizetésünk kiegészítése koránt sincs arányban az élelmiszerek és a ruházat drágulásával. Az eredmény csak az, hogy egy évvel ismét öregebbek lettünk, s közelebb jutottunk ahhoz, hogy fáradságos munkánk után nyugalomba vonulhatunk.

Igen nyugdíjba, a sok küzdés és munka után!

Csak hogy ha erre gondolunk, ismét félelem és aggodalom szállja meg szívünket. Mert a mi nyugdíjunk a legsilányabb az összes hivatalnokoké között. Nincs olyan hivatalnoki testület, mely többet fizetne — vagy csak annyit is — a végellátására, mint mi tanítók és mégis mi kapjuk a legkisebb nyugdíjat, holott mi csak akkor mehetünk már pihenni, mikor az iskola teljesen leőrölte fizikai és lelki erőnket. Nyugdíj-törvényünk oly silány tákolmány, hogy azon egy kisebb revízió nem is segít, hanem azt teljes alapjában újjá kell alkotni.

S minthogy mérlegünknek a végellátás volna a legaktívabb része, teljes erőnkkel oda kell hatnunk, hogy ez a kérdés minél előbb a jog és méltányosság követelményei szerint nyerjen megoldást. Nem tudunk aktuálisabb dolgot most a tanítók ügyeiben, mint ezt; miért is azon kell lennünk, hogy ez a kérdés addig le ne vétessék a napirendről, míg csak sürgető szavunkat meg nem hallgatják a hivatalosak is és ezen égető bajunkat orvosolják.

A másik, ami szintén régi baj és megoldást vár, a tanítói tekintély emelése. Egy volt tanárom váltig azt hangoztatta, hogy a tanítónak ezermesternek kell lennie. Értenie kell mindenhez, ott kell lenni mindenütt, ahol szükség van rá, de soha sem szabad ott tartózkodnia, ahol az ő példája vagy jelenléte nem közhasznú.

Sajnos sok tanító van köztünk, aki ép oda szeret sokat járni, hová nem kellene és sokszor olyan dolgokba keveredik, ami nemcsak az ő tekintélyét, hanem az egész tanítóság megbecsülését csorbítja. Csorbítja pedig az által, ha kötelességét nem teljesíti pontosan és hivatalát elhanyagolja. S valljuk meg őszintén, ez is nagyot billent mérlegünk anyagi oldalán. Nagyon sokszor ép ez az oka, hogy az iskolafentartó nem akar nagyobb áldozatot hozni iskolájáért, mert a tanító nem törekszik arra, hogy a hitközségét kielégítse.

Különösen nekünk, zsidó tanítóknak kell a mostani megváltozott és ingadozó korban kettős buzgalmat kifejtteni, hogy ténykedésünket gáncs ne

érhesse. Tudjuk, hogy mi az öregebb tanítóktól olyan nimbusszal környezett iskolát vettünk át, melyet dicső fény övezett, mert a zsidó iskolák mindig és mindenki által a legjobbaknak voltak elismerve. Nem szabad tehát engednünk, hogy a zsidó iskolák dicsősége csorbát szenvedjen, hanem még fokoznunk kell azt. S ha iskolánk a régi fényét megtartja, akkor a mi tekintélyünk is emelkedni fog, mert a kötelesség pontos teljesítését a zsidóság mindig honorálni tudta és még a legnehezebb áldozatokat is meghozza akkor, ha látja, hogy gyermekei jó kezekre vannak bízva és az iskola mindazt nyújtja, amit ő az iskolától vár.

Ne feledjük, hogy mi nemcsak az államnak, a magyarságnak — hanem felekezetünknek is szolgálunk. S hogy a zsidóhitközségek csak azért tartják fenn nagy áldozatok árán iskoláikat, mert gyermekeiket jó magyaroknak — de egyszersmind hithű zsidóknak is akarják nevelni. Kövessen el tehát a tanító minden tőle telhetőt, hogy ezt a célt megvalósíthassa. Legyen a vallásnak hű öre, ápolja és gondozza a zsidó érzést és sohase adjon arra okot, hogy az ő vallásossága, vallás-erkölcsi élete kifogás alá essék. Nehogy ez is ok legyen arra, a miért az ő anyagi mérlegét a hitközség — ahol teheti — lefelé bilentse, vagy esetleg az iskolát megszüntesse.

Lebegjen folytonosan szemünk előtt az, hogy „tanítók“ vagyunk és nemcsak a szorosán vett kicsinyekre kell hatnunk, hanem a felnőttekre is. S habár sivár is a kép, amit anyagi mérlegünk mutat, ne feledjük, hogy sorsunk javulása sok tekintetben magunktól is függ, és hogy egyénileg és testületileg sokat kivívhatunk, ha kötelességünket pontosan teljesítve, önmagunkat tovább képezve, műveltségünket oly nivóra emeljük, hogy mindenki elismerje rólunk, hogy igazi, hivatásos mesterek vagyunk. Ezzel kivívjuk a kellő tekintélyt és ezzel javíthatjuk anyagi helyzetünket is.

Igy fogva fel a dolgot, elérjük azt, hogy nemcsak az erkölcsi, hanem az anyagi mérlegünkkel is meg lehetünk majd elégedve, s ha kellő munkálkodást fejtünk ki, akkor meglesz az is, amiért most legjobban aggódunk — a nyugdíj kellő szabályozása, mert az állam sem zárkozhatik el azok kérése elől, akikről meggyőződik, hogy munkálkodásuk a legbiztosabb alapja a magyar állam megszilárdításának és műveltségük és munkásságuk által erre érdemeket szereztek.

Dunaföldvár.

Lantos Simon.

Ethika és pedagógia a „Példabeszédek“ könyvében.

Salamon, a bölcs király, kiről — talán kissé túlozva — azt jegyezte föl a hagyomány, hogy 3000 példabeszédet és mesét irt, és aki példabeszédeiben a mezők állatjait és a föld növényeit, a sudár cedrustól a törpe izsópig, megszólaltatta, oly nagy uralkodó, oly határozott jellem, olyan élettapasztalatokban gazdag férfiú volt, hogy azok az erkölcsi eszmék, melyek szavaiiban kifejezésre jutnak, érdemesek arra, hogy az emberiség közkincesivé váljanak. Joggal sorozták ezért a bölcs király iratait a Szentírás könyvei közé, habár azokban inkább az ethikai és bölcséleti, nem pedig a vallásos elem van túlsúlyban.

Nekünk, zsidó tanítóknak, két okból kell Salamon király könyveit, de különösen a „Példabeszédek“ könyvét alaposan tanulmányozni és ismerni. Először is kötelességünknek kell tartanunk a Szentírás tanulmányozásával való állandó foglalkozást, mely nélkül nem felelhetünk meg azon nagy és szép feladatoknak, melyek a vallás-oktatás terén reánk háramlanak és melyeknek megoldását iskolafentartó hitközségeink joggal elvárják tőlünk. (Zárójelben legyen szabad itt teljes jóakarattal megjegyezni, hogy gyakran hallunk panaszt a zsidó tanítósnak, különösen a fiatalabb gárdának, a zsidó tudo-

mányokban való nagyon is hézagos ismereteire vonatkozólag. E panaszokban mindenesetre sok igazság is van, ámbar e tény okát nem lehet egészen a tanítóságnak tulajdonítani, mert nagyon sok függ más körülményektől is, melyeknek megbeszélése azonban most nem szándékom. Mindenesetre ideális állapot volna, ha a rabbi után, mint a zsidó tudományokban való tekintély, a tanító következne.) Tanulmányoznunk kell azonban a Szentírás könyveit, úgy annak poetikus részleteit, mint a szakbeli irodalmat is, mert mindegyikben az erkölcsi, a bölcséleti, a neveléstani eszméknek olyan gazdag tárházát találjuk, melyből tanítói és nevelői eljárásunknál igen gyakran a szebbnél-szebb gondolatokat és mondásokat meríthetjük.

Ha tehát a „Példabeszédek“ könyvének tanítására vajmi ritkán kerülhet is sor az elemi iskolában, és az inkább csak a Talmud Tóra vagy a középiskolai hitoktatásban foglal helyet, mégis érdekesnek és hasznosnak vélem a „Példabeszédek“ könyvének egyes szemelvényeit — habár csak hézagos összeállításban is — bizonyos ethikai szempontok szerint csoportosítani; az ily irányban való további tanulmányozásra buzdítva kedves kartársaimat.

Lássuk tehát a szempontokat:

1. Mindenekelőtt ismernünk kell azon kifejezéseket és mondásokat, melyeket az ugynevezett fél talmudikus műveltséggel bírók is a közönséges életben lépten-nyomon használni szoktak; ilyenek:

3, 4. ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם

10, 2. צדקה תציל ממות (E mondatot szokták a chevra-perselyekre feliratul alkalmazni és pénzgyűjtéskor mondani.)

10, 7. זכר צדיק לברכה (Holtak nevének említésekor mondják; írásban e rövidítések fordulnak elő: ל, וצוה, ל, וצ, ד, ו, ל: stb.)

10, 12. ועל כל פשעים תכסה אהבה (Ime a szeretet köpenye, melyet erőnek erejével le akarnának ráncigálni a zsidóról.)

12, 10. יודע צדיק נפש בהמתו (Állatvédelem.)

15, 27. ושונא מתנת יחיה (Ajándék elfogadásának hátránya.)

16, 1. לאדם מערכי לב ומה מענה לשון (Az *אוהילה לאל* kezdetű ünnepi könyörgésből mindenki ismeri.)

18, 17. צדיק הראשון בריבו (Mindkét fél meghallgatandó.)

18, 22. מצא אשה מצא טוב (A jó asszonyról l. a 31. fejelet 10. versétől végig.)

21, 14. מתן בסתר יכפה אף (A templomi perselyek elnevezése innen származik.)

31, 30. שקר החן והבל היפי.

2. Érdekesek továbbá azok a mondások, melyekkel egyértelmű v. legalább hasonértelmű közmondások a nép ajkán is élnek. Láthatjuk ezekből, hogy a nép műveltsége részben a biblián nyugszik, anélkül, hogy erről maga a nép tudna.

Ilyenek:

9, 17. מים גנובים ימתקו (A tiltott gyümölcs édes.)

17, 28. גם אויל מחריש חכם יחשב (Si tacuisses, philosophus mansisses. Hallgattál volna, bölcs maradtál volna.)

18, 17. צדיק הראשון בריבו יבא רעהו וחקרו (Audiatur et altera pars.)

19, 14. ומה אשה משכלת (A házasságok az égben köttetnek.)

19, 21. רבות מהשבור ללב איש ועצת ה' היא תקום (Ember tervez, Isten végez.)

20, 11. גם במעלליו יתנבר נער אם זך ואם ישר פעלו (A gyermek játékaiból is megítélhetjük, hogy milyen a jelleme. Nagyon igaz nevelési tapasztalat. Korán savanyodik, ami ecet akar lenni.)

- 26, 27. כֹּרַח שַׁחַת בַּהּ יִפֹּל וּג' (Aki másnak vermet ás, maga esik bele.)
27, 1. אֵל תִּתְהַלֵּל בַּיָּמִים מֵחַר כִּי לֹא תִדַּע מֵהַ יוֹם יוֹם (Nyugtával dicséred a napot!)
27, 2. יִהְיֶה לְךָ זֶר וְלֹא פִיךָ (Öndicséret gyalázat.)
10. 19. כַּרֹּב דְּבָרִים לֹא יִחַדֵּל פֶּשַׁע (Sok beszédnek sok az alja.)

* * *

Ezek után áttérhetünk a tulajdonképeni erkölcsstani szempontokra. Itt elegendőnek tartjuk a megfelelő verseknek fordítását idézni, minthogy a bennünk rejlő gondolatot a fordítás is kifejezi. Istenre és annak tulajdonságaira vonatkozó mondatokat nem idézzük ezuttal, mivel a közkeletű értelemben vett erkölcsi eszmékkel akarunk csak foglalkozni.

Az erkölcsstan megtanít bennünket a saját magunk iránti, az embertársaink iránti és az emberek közössége, vagyis az állam iránti kötelességekre.

Haladjunk tehát ezen sorrendben:

I. Önmagunk iránti kötelességeink.

a) Szorgalom.

6, 6—11. Menj el a hangyához te lusta, nézd az ő útjait és okulj rajta. Neki nincs vezetője, felügyelője, sem parancsolója, Mégis nyáron bekészíti kenyerét, aratáskor begyűjti eledelét. Meddig fekszel még te lusta, mikor kelsz föl álmodból? Egy kevés alvás, kevés szunnyadás, kicsit ölberakott kézzel feküdni, és jön mint a vándor, a szegénységed, és szükséged mint a felfegyverezett férfiú.

10, 4. Szegénységet okoz a tétlen kéz, de a serény kéz gazdaggá tesz.

20, 13. Ne szeresd az alvást, nehogy elszegényedjél, nyisd ki szemeidet és jól fogsz lakni kenyérrel.

24, 30—34. Egy rest ember mezeje mellett mentem el, egy esztelen szőleje mellett. Ime egész földjén gaz burjánzott fel, földve volt tüskékkel, kőkerítése romokban hevert. Láttam ezt és szívemre vettem, megnéztem és tanulságot merítettem belőle: Egy kevés alvás, egy kicsit ölberakott kézzel feküdni és kevés szunnyadás, jön, mint a vándor, a szegénységed és szükséged mit a felfegyverezett férfiú.

b) Rend és takarékoság.

13, 11. Semmiből szerzett vagyon kevesbedik, de aki fáradsággal gyűjt, az meggazdagszik.

12, 9. Jobb az egyszerű ember, kinek foglalkozása van, mint aki adja az előkelőt és nincs kenyere.

13, 7. Van olyan, aki a gazdagot játssza, pedig nincs semmije, és van, aki adja a szegényt, holott nagy vagyona van.

21, 17. Szükölködővé lesz, aki szereti az élvezeteket, ki a bort és olajat szereti, meg nem gazdagszik.

22, 7. A gazdag ura a szegénynek, az adós rabszolgája a hitelezőjének. De azért a *fösvénység* és a *birhatnámság* elvetendő; mert

11, 26. Aki visszatartja a gabonát, azt megátkozza a nép, de áldás jó arra, aki gabonát ad el.

A *becsület* megőrzése előbbre való a vagyonszerzésnél.

22, 1. Jobb a jó hírnév, mint a nagy gazdagság, ezüstről és aranyról többet ér a kedveltség.

16, 8. Jobb a kevés igazságos uton, mint a jogtalan módon szerzett nagy jövedelem.

28, 8. Aki kamatokkal és uzsorával gyarapítja vagyonát, az a jótékony ember számára gyűjt.

c) Mértékletesség.

23, 20—21. Ne légy azok között, akik borban tobzódnak és hussal dözsölnek, mert elszegényedik a dözsölő s a tobzódó és rongyokba öltöztet a részegség okozta álom.

20, 1. Csufozó a bor, lármázó a szeszes ital, aki nekik hódol, nem bölcs.

23, 29—35. Kinek van baja, kinek civódása, kinek vannak hiábavaló sebei, kinek vörös szemei? Akik későn is a bor mellett ülnek, akik eljárnak italt izlelni. Ne nézd a bort, amint pirosan fénylik, amint a pohárban gyöngyözik és kellemesen esik. Mert a végén harap, mint a kigyó, megmar mint a vipera. És ekkor hamisan látnak szemeid, és szived ferde dolgokat beszél. És olyan vagy, mintha a tenger közepén feküdnél, avagy az árboc tetején. S felébredve, így szólsz: „Ütöttek engem, de nem éreztem, taszítottak, de nem tudtam róla; mikor ébredtem fel? Még többet kérek belőle!”

II. Embertársaink iránti köteleességek.

a) Szülők iránt.

1, 8—9. Hallgasd meg fiam atyád intését és meg ne vesd anyád tanítását. Mert kedves koszorúja az fejednek és ékesség nyakadon.

6, 20—21. Örizz meg fiam atyád parancsát és meg ne vesd anyád tanítását. Kösd azokat szivedre mindig, diszítsd azokkal nyakadat.

23, 22. Hallgass atyádra, kinek létedet köszönöd; meg ne vesd anyádat, ha már megöregedett.

10, 1. Az okos fiu megörvendezteteti atyját, de a balga fiu atyjának bánata.

20, 20. Aki atyját vagy anyját szidalmazza, annak világossága a legmélyebb sötétségben fog kialudni.

30, 17. A szemet, mely csufolja az atyát és gunyolódva tekint az anya ránczaira, a hollók fogják kivájni és a sasfiokák megenni.

b) A barát iránt.

17, 17. Ki szereti barátját, annak lesz barátja a szükségben is.

18, 24. Némely barát csak pajtás, de van barát, mely ragaszkodóbb a testvérnél.

19, 4. A vagyon szaporítja a barátokat, de a szegényt csakhamar elhagyja barátja.

19, 6. Sokan keresik az előkelők kegyét és mindenki pajtása az adakozónak.

c) Az embertársak iránt.

Az *önuralom*, a *megfontolás* a beszédben és cselekvésben olyan erények, melyeket önmagunk és embertársaink irányában gyakorolnunk kell; ezek tehát átmenetet képeznek az önmagunk iránti és az embertársaink iránti köteleességek között. Ezekre vonatkoznak a következő versek:

11, 13. A rágalmazó elárulja a titkokat, de a hűséges lelkü eltitkolja a dolgot.

12, 18. Van ember, kinek fecsegése olyan mint a kardszúrás, de a bölcsnek nyelve megnyugvást nyújt.

16, 32. Több a türelmes; mint a hős; ki önmagán uralkodik több, mint az, ki városokat hódít meg.

25, 9.—10. Ha pörölsz is társaddal, másnak a titkát bele ne keverd! Ne-hogy rosszat gondoljon rólad, aki hallja, mert a kimondott szó vissza nem vehető.

A szerénységről:

16, 5. Isten előtt utálat minden gőg; kezet rá, hogy nem marad büntetlen.

16, 18. Sülyedés követi a büszkeséget, bukás a gőgöt.

26, 12. Láttad azt az embert, ki bölcs a saját szemében? Bizony több reménye van a balgának, mint neki.

A békeszeretetről:

10, 12. A gyűlölet vizályt gerjeszt, de minden hibát betakar a szeretet.

17, 1. Jobb a száraz kenyér békességben, mint egy ház tele bőséggel pörösködés mellett.

17, 14. Mint aki vizárt szabadjára ereszt, olyan az, ki vizályt kezd; mielőtt kitör az ár, hagyd abba.

Az igazságosságról:

17, 13. Aki rosszat fizet a jóért, annak házából nem távozik a baj.

20, 10. Kétféle súlymérték, kétféle ürmérték — Isten előtt utálat mindkettő.

20, 23. Isten előtt utálat a kétféle súly és a hamis mérleg nem tetszik neki.

22, 22—23. Ne rabold meg a szegényt, mert szegény és ne nyomd el az ügyefogyottat a kapuban (a bíróságnál), mert az Örökkévaló perli az ő pörüket és megfizet zsarolóiknak érdemük szerint.

22, 28. El ne mozdítsd a régi határt, melyet őseid megállapítottak.

A büntetést ne végezze az ember maga, hanem bizza azt Istenre vagy az erre illetékes bíróságra.

20, 22. Ne mond: megfizetem a rosszat; bizzál Istenben és ő megsegít téged.

24, 29. Ne mond: ahogy ő tett velem, úgy teszek én is vele, tettei szerint fizetek mindenkinek.

Az emberszeretetről:

3, 28. Ne mond felebarátodnak: Menj és jöjj holnap, mikor ma is megteheted neki.

3, 29. Ne legyen rossz szándékod felebarátod ellen, mikor ő bizalommal van hozzád.

24, 11.—12. Mentsd meg azokat, akik a halálra vitetnek s kik hóhérkézre jutottak, ha csak megtudod akadályozni. Ne mond azt: nem tudunk róla; aki a sziveket vizsgálja, az észreveszi s aki téged megőriz, ő tudja és megfizet mindenkinek érdeme szerint.

A jótékonyyságról:

21, 13. Aki bedugja fülét a szegény kiáltása elöl, az kiáltani fog, de meg nem hallgattatik.

21, 14. A titokban való adakozás lecsillapítja a haragot, az ölbe való megvesztegetés a súlyos düht.

22, 9. A jótékony áldott lesz, mert ad a kenyéréből a szegénynek.

III. Az állam iránti kötelességek.

a) A polgár kötelessége a kormány iránt.

24, 21. Féld Istent fiam és a királyt, s lázadók közé ne keveredjél.

b) A király kötelessége népe iránt.

20, 28. Szeretet és hűség őrzik meg a királyt, szeretettel támasztja meg trónját.

28, 15. Mint ordító oroszlán, mint vérszomjas medve, olyan a gonosz, ki gyenge népen uralkodik.

29, 12. Egy uralkodó, ki hazugságokra hallgat, annak gonosztevők lesznek a szolgálói.

Függelékül pedig hadd következzenek néhány olyan tanítás, melyekből némileg megismerhetjük a bölcs királynak józan, gyakorlati neveléstani elveit:

9, 12. Ha bölcs vagy, a magad hasznára vagy bölcs; ha csúfolódó vagy, magad viseled a következményeket.

10, 13. Az értelmes ajkain taláztatik a bölcsesség, de bot való az esztelen hátára.

13, 1. A bölcs fiút nevelte atyja, de a csúfolódó soha sem hallott intő szót.

13, 20. Ki bölcsekkel jár, maga is bölcs lesz, de aki a balgához szegődik, kárát vallja.

13, 24. Aki veréstől kíméli, az gyűlöli fiát; aki szereti, idejében megfenyíti.

15, 5. A balga megveti atyja fenyítését, de aki megjegyzi az intelmet, okossá lesz.

17, 10. Többet ér a dorgálás az értelmesnél, mintha a balgát százszor megverik.

18, 13. Aki felel, mielőtt megértette a dolgot, balgaság az reá és szégyen.

19, 18. Büntesd gyermekedet, amíg van remény, de meggyilkolására ne ragadjon el indulatod.

19, 20. Hallgass a tanácsra, fogadd el az intelmet, hogy aztán bölcsé válhass.

19, 29. Büntetés várja a csúfolódót és ütlegek a balgák hátát.

20, 11. Már játékaiban is felismerhető a gyermek, vajjon tiszták és egyenesek-e cselekedetei.

22, 6. Neveld a gyermeket annak módja szerint; ha megöregedett, sem tér el attól.

22, 15. Balgaságot, mely hozzá van nőve a gyermek szívéhez, csak a fenyítő vessző távolít el.

23, 13—14. Ne vond meg a gyermektől a fenyítést, ha megütöd is a bottal, nem fog belehalni. Te bottal vered őt meg, és lelkét megmented az alvilágtól.

29, 17. Fenyítsd meg a fiadat és nyugtod lesz tőle; gyönyörúséget fog szerezni lelkednek.

29, 21. Aki gyermekkorától fogva kényezteti szolgáját, végül ez családtagnak képzei magát.

* * *

Amint bevezető soraimban már mondtam, ez az összeállítás nem törekszik teljességre. Csupán mutatóul akar szolgálni arra nézve, hogy mely szempontok állapíthatók meg a „*Példabeszédek*“-ből tanult anyag ismétlésének érdekessé tétele céljából, hogy a tanult erkölcsi mondások jobban emlékezetben maradjanak.

De útmutatásul szolgálhat arra is, hogy mely szempontok szerint tanulmányozzuk Szentírásunkat és miképpen alkalmazzuk a tanultakat tanítói és nevelői eljárásunkban.

Simontornya.

Klein Mór József.

A tanítás hatásáról.

Mindenki panaszkodik. Az iskola nem nevel, nem nemesíti a szívet, nem fejleszti az erkölcsös jellemet, nem ébreszti és ápolja a szocialis erényeket, nem mélyíti a gyermek érzelmeit és gondolkodását, nem irányítja az akaratot önálló és helyes cselekvésre, a gonosz ösztönöket, vágyakat- és kívánságokat nem fojtja el csirájában; az iskola, az iskola csak tanít.

Kívánja-e, akarja-e valaki igazán, hogy az iskola ne csak tanítson, hanem neveljen is? Mondani sokan mondják, kiabálni sokan kiabálják, de keresni senki sem keresi, kutatni senki sem kutatja, hogy hát tulajdonképpen hol és miben rejlik a hiba, hogy az iskola az ő legnagyobb feladatának meg nem felel?

Amint minden jelenségnek nem egy, hanem rendszerint nagyon sok oka van, úgy vagyunk mi evvel a jelenséggel is. Én két okát említem meg.

A tanítói pályán öregedtem meg, a tanítók között sürögtem-forogtam tanításkodásom minden napján, de soha panaszt nem emeltem, hogy kevés a kenyérem, hogy sovány a kenyérem, és mégis azt mondom ma: a tanítónak anyagi helyzete egyik oka a tanítás azon szempontokból való eredménytelenségének, aminőket fentebb felemlítettem. Szebben és velősebben alig tudnók azt a kölcsönhatást jellemezni, mely az erkölcs és a tudomány, az anyagi jólét és a haladás között van, mint ahogy azt Elázár rabbi, Azárja fia*) (élt K. u. 2. század) tette, mondván: **אם אין תורה אין דרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה; אם אין תורה אין קמה.**

Merő lehetlenség, hogy a mindennapi kenyér megszerzésének gondoljaival kinzott tanító nevelő hatást gyakoroljon a tanulóra. Az olvasásra és betűvetésre, a földrajzra és történelemre megtanítja a tanítványt, de csak arra, amit ezek külsőleg tartalmaznak, de elkeseredettségében, az emberekre való haragjában nem tehet egyebet, mint hogy a szót elsajátíttatja a gyermekkel; elkeseredettsége és haragja azonban belelehelődik a szóba és a gyermek bensejében kellemetlen kórananyagként lerakodik. Nem tehet róla se a tanító, se a tanítvány, mert ez a természet rendje. **אם אין קמה אין תורה.**

Miért vivődnének csak a tanító gondolatai át a tanítványra? Miért nem érzelmei is? És még mindig panaszra nyílik a tanító ajka, különösen a zsidó tanítóé, pedig a zsidóknak éppen ami napjainkban ezer okuk volna, hogy tanítójukat megbecsülnék! Ime, a politika varázsvesszeje egy csapásra 300%-ra emelte a tudomány értékét. Mit lehet tudni, mit rejt méhében a jövő? Hátha még az erkölcsöknek az ázsiója is emelkedni fog; nem lenne jó, ha a zsidók itt is előnyben volnának? De ne feledjék: **אם אין תורה אין דרך ארץ**; az erkölcs, az ethikailag helyes, csak abból a tudományból szűrődik le elménkbe, melyet épségben, tisztaságban, szeretettel fogadtunk magunkba, tóra nélkül nincs erkölcs, de a tóra sincs, nem lehet, ha kenyér nincs! Urak oda fönn a magas polcon, kik az iskolák ügyeit vezetitek, az a rabbi Elázár, Azárja fia nagyon okos ember volt ám, és mert szívvel-lélekkel akarta, hogy az erkölcs hassa át a tudományt és a tudomány az erkölcsöt, azért figyelmeztetett reá, hogy első sorban: *kenyér!*

Másik oka a felpanaszolt oktatási eredménytelenségnek: a *tananyag*.

A tanítási anyag papirostra vetve, tanítási tervben nem sok; de feldolgozva, felaprózva, órákra felosztva, rengeteg anyag, és rengetegségénél még borzasztóbb: *különfélesége*. Gondolkoztak-e már azon az iskolafentartó hatóságok, hogy ember mind az öt érzékét erős figyelmező állapotba helyezve,

*) Elázár, Azárja fia igen gazdag ember volt, papi családbólszármazván a Nászi (fejedelem) tisztséget is viselte. Ő egyike volt a Misnáh megalkotóinak, *tanaita*.

szellemi erejének megfeszítésével nap-nap után munkálkodjon, miképpen birja? Lehetséges-e az, hogy a módszertani szabályokat, a tanítás elveit minden órányi tanításon érvényesítse, — és megjegyzem, hogy az az oktatás, tanítás, mely átgondolt eszmemenet nélkül folyik, nem épít, hanem ront. És gondoltak-e arra az iskolafentartó hatóságok, hogy a gyermek elméje nem olyan mint Noé bárkája, fülkékre osztva, ahová külön a tiszta és külön a tisztátalan lényeket helyezhetjük el; a gyermek elméje, befogadó képessége határolt és egységes. Ami túl esik a határon, az ólomsúlyként nehezedik a lélekre, nem enged szabad mozgást, szabad fejlődést. Tér és idő kell a tanítónak is, meg a tanítványnak még inkább, hogy feldolgozza, egységes elemeire felbontsa a befogadott anyagot, hogy aztán képes legyen újabb anyag befogadására. A tanulás és tanítás nagymesterei, a zsidó talmudtudósok így nyilatkoznak a tanítás anyagának helyes beosztására és befogadására nézve:

ומה היו הפסקות משמשות ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, והלא הדברים ק"י, מה מי שהוא שומע מפי הק"ה ומדבר ברוח הק' צריך להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, על אהת כ"כ הדיוט הלומד מן ההדיוט (ספרא ג"ט)

„Mire valók voltak azok a szünetek, melyeket Isten tartott, (mert csak időről-időre mondta meg Mózesnek a törvényeket és parancsolatokat, melyeket Izrael fiainak közöljön)? Hogy ráérő időt adjon Mózesnek, hogy elmélkedhessen minden szakasz és szakasz között és minden ügy és ügy között. És valóban ezen kijelentésből következtethetünk. Ha annak, aki közvetlenül Isten szájából hallja és felmagasztasult, megtisztult lélekkel beszél, szükséges, hogy minden szakasz és szakasz között, minden ügy és ügy között elmélkedjék, minél inkább és minél fokozottabb mértékben kell ezt megtennie a közönséges embernek, aki közönséges embertől tanul.“

Kérem szépen, Mózesnek is kellett idő, kellett pihenő, hogy az Istentől hallott törvényrészletet átgondolhassa, hogy a közlésre alkalmatossá tegye; hát akkor nekünk, gyarló embereknek, kik tanítással foglalkozunk, hogyne kellene minden szakasz és szakasz között pihenési idő, hogy a következő ügyet meghányjuk-vessük, előkészítsük elménkben? Hát még annak a fiatal léleknek, a tanítványnak mennyire szüksége van pihenőre, időre, hogy megforgathassa elméjében a hallottakat és társítsa azon fogalmakkal, melyek a most befogadottakkal rokonok.

De ha nincs idő erre a célra, nincs, mert sok az anyag és azt el kell végezni, akkor a tanítási részlet nem válik se tudománnyá, se erkölccsé. Persze, a be nem avatott hallgatónak nagyon tetszik, ha minél gyorsabban tudja a gyermek a tanult leckéket elhadarni, gyorsan, mint a víz folyása, — de hatása ilyen tudásnak nincs, nem nemesít, nem edzi az akaratot, nem fejleszti az értelmet. Kevesebb, jól megválasztott tanítási anyagot kérünk és ráérő időt a szakaszok és szakaszok között.

Schön József.

Izr. Kulturegyesület.

Új eszme, vagy jobban mondva, egy régi eszme új alakban vetődött fel. Felvetette *Hevesi* Simon dr., pesti rabbi, ki az „Egyenlőség“ ez évi 28. számában, felsorolván a tengernyi bajokat, melyek a magyar zsidóságot sorvasztják. a veszélyeket, melyek létét és fenmaradását fenyegetik, ezek gyógyítása és elhárítása céljából „kultur-egyesület“ alakításának szükségességét hangoztatta.

Helyes az eszme, meggyőzők az érvek.

A bajok sokadalma, a veszélyek nagysága, amit letagadni vagy kétségbe vonni nem lehet, nagyszabású védekezési akciót igényel és ezt célozza az alakítandó egyesület; hisz kicsinyes eszközökkel nagy eredményeket elérni nem lehet.

Harcról lévén szó, mert külső és belső ellenségekkel kell majd szembe szállnunk, első és fő-feladat az erők gyűjtése; mert az erők tömörülése mindenütt, akár szellemi, akár anyagi vállalatról legyen szó, a siker kilátását nagyban emeli, mert bátorságot önt a vállalkozóba, fokozza akarat-és tetterejét.

Egyesíteni kell tehát első sorban a különböző irányú és tevékenységű — de nagyjában egy és ugyanazon cél felé törekedő egyesületeket, melyek egymástól elszigetelve, csekély anyagi erőkre támaszkodva, képtelenek a maguk elé kitűzött nemes célokat teljesen elérni.

Alakuljon egy egységes szervezettel, közös programmal létesített hatalmas országos szövetség, mely már tömegével imponáljon, mely oly szellemi és anyagi tőkével rendelkezzen, hogy tiszteletet parancsoljon, melynek szava figyelmet keltsen, határozatai súllyal birjanak és a mellyel a döntő körök és faktoroknak számolniok kelljen.

De az említett egyetek egyesítése még csak az első lépése volna az erők gyűjtésének, még pedig csak a kezdet kezdete. Sokkal nagyobb súlyt kell fektetni az új tagok tömeges gyűjtésére. E tekintetben el kell térni a régi sablontól, mely a tapasztalat szerint vajmi csekély eredménnyel jár és hozzá még nagyon is lassan halad. Gyakran tapasztalhattuk már, hogy a taggyűjtés lassúsága szép és nemes célú egyesüléseknek a sirját ássa, amelybe azokat, mint halva születetteket, eltemetik.

Ha tehát azt akarják, hogy a tervezett „kultur-egyesület,” melynek alakítása égető szükség, a „halva született”-nek sorsára ne jusson, le kell térni a rég taposott ösvényről és új csapáson kell haladni, mely a kívánt célhoz tömeges taggyűjtéshez biztosabban vezet. Nem egyesekhez kell fordulni, hogy tagjaivá legyenek az alakítandó egyesületeknek, *hanem a hitközségekhez.*

A hitközségek, mint ilyenek, melyeknek hivatása és rendeltetése, hogy azokat az intézményeket és javakat, melyek annyira veszélyeztetve vannak, fentartsák, óvják és fejlesszék, azoknak első sorban erkölcsi kötelességük, hogy ezen egyesületnek tagjaivá legyenek, mely egyesület céljai majdnem azonosak a hitközségével, mely egyesület a hitközség feladatainak egy részét vállalja.

De a hitközségek tagságát nem úgy értjük, hogy ezek évi kisebb-nagyobb összeget szavazzanak meg tagsági díj fejében, — hiszen ez nem lendítene nagyot az ügyen — hanem úgy gondoljuk, *hogy a hitközségek adófizető tagjaikkal egyetemben* legyenek tagjai az egyesületnek és tagsági díj fejében vessenek ki minden egyes adófizetőre, a helyi viszonyokhoz mérten, 1, 2, 3, 4, 5 vagy esetleg nagyobb $\frac{1}{10}$ -nyi pótagót „*kultur-adó*” címén. Erre, magától értetődik, közgyűlési határozat szükséges.

A már megalakult *végrehajtó-bizottságnak* tehát első teendője az volna, hogy a hitközségeket ilyen értelmű határozat hozatalára bírja. E célra azonban az eddigi gyakorlat, t. i. felhívások szétküldése nem elégséges; a holt betű erre képtelen. Itt is új eszközöz kell folyamodni. Hathatós agitacionális akciót kell megindítani, országszerte minden számottevő hitközségben agitacionális gyűléseket kell tartani, ahol a végrehajtó bizottság kiküldöttje az alakítandó egyesület célját, fontosságát és szükségességét megismertetvén, buzdító és lelkesítő beszédével a hitközség vezetőségét és tagjait a fentemlített határozat hozatalára fogékonnyá teheti. Az ilyen lelkesítő beszéd nem téveszti hatását. E mellett nem ártana a hasznossági elvet alkalmazni. Hiába! az utilitárismus uralkodik az embereken. Meg kell értetni a hitközségekkel, hogy csak azok számíthatnak majd az egyesület erkölcsi és anyagi támogatására, melyek az említett módon annak tagjaivá lesznek.

Jól tudjuk, hogy ilyen akció anyagi áldozatokkal jár ; azt is tudjuk, hogy a végrehajtó bizottság részére egyelőre nagyobb kiadások fedezésére a megfelelő bevételi források még nem nyitlak meg ; de viszont meggyőződésünk, hogy ezt az akciót nyomban meg kell indítani, mert az egyesület megalakítása halasztást nem tűr, mert „a veszély már körmünkre ég“ : azért nem marad egyéb hátra, mint az, hogy a végrehajtó bizottság forduljon a *Közalap* kezelő bizottságához, hogy e költségek fedezésére bocsássa rendelkezésére a megfelelő segélyösszeget. Ez pedig a *Közalap* rendeltetésével semmiképen sem áll ellentétben ; sőt tán inkább megfelelne ezzel kitűzött céljának, mint például azzal, ha ezrekre menő ösztöndíjakat nyújt olyan művészeknek, kik aztán, ha hírnévre tettek szert, más felekezetekre árasztanak dicsőséget. Egyébiránt is az a meggyőződésünk, hogy a *kultur-egyesület* megalakulása után a *Közalap* működését beszüntetheti majd és egész vagyonát az előbbinek rendelkezésére bocsátja.

De a taggyűjtés munkája az említettekkel még ki nem merült. Lehetnek egyesek is tagjai az egyesületnek, akár mint rendes, pártoló, alapító vagy mint örökös tagok, amit az alapszabályok bizonyára körülírni fognak.

Annyit akartunk ez alkalommal e nagyfontosságú és horderejű, kihatásában alig értékelhető egyesület megalakulási módozataira vonatkozólag megjegyezni, amit abban a meggyőződésünkben tettünk, hogy a végrehajtó bizottság bármely oldalról jövő, az eszme megvalósítását célzó és támogató hozzászólást szívesen fogad.

Ami pedig programját illeti, vajmi nehéz volna ahhoz valamit hozzátenni, de még nehezebb belőle valamit elvenni. Minden egyes pontja egy-egy sarkkő, melynek elmozdítása az épület szilárdságát gyengítené, eltolása pedig a műépítészeti szépségét és harmoniáját zavarná.

Mindamellettt bátorokodunk ez irányban is néhány szerény megjegyzést kockáztatni.

A változatos és sokat felölelő program minden egyes pontja oda tendál és végeredményében azt célozza, hogy általa a zsidó vallásos szellemet ápoljuk, a zsidó érzést fejlesszük és a zsidó önértéket ébresszük és fokozzuk. És e tekintetben alapvető munka vár az egyesületre, mert a zsidó társadalom bizonyos rétegeit regenerálni kell. Ez alapvető munkára nézve ajánljuk rabbi Jochanan-ben Zakkai példáját követésre.

Tudvalevő dolog, hogy midőn a győztes Vespasiánus neki három kérés teljesítését megígérte, rabbi Jochanan első sorban azt kérte, hogy engedje meg neki egy tanintézet felállítását. Bölcs és előrelátó férfi volt. Tudta, hogy a legyőzött, megtört, a teljes megsemmisülés szélén álló zsidóságot egyedül a tan, az egyesítő vallásos nevelés fogja fentarthatni. Melegen ajánljuk tehát a zsidó iskolát az egyesület figyelmébe, mert csak ennek segítségével lesz képes programját megvalósítani.

Minden kulturának alapja az iskola ; zsidó kultúra zsidó iskola nélkül nem képzelhető. Régi igazság Kie az iskola, azé a jövő. Minden épület szilárdsága és maradásiósága az alaptól függ ; ha ezt jól leraktuk, akkor bátran építhetünk feléje ; de ha az alap lerakásánál hiba történt, ha ez fogyatékos, akkor hiába pazarolunk munkát és anyagot a felső rész díszítésére és erősítésére, nem lesz köszönet benne ; mert ideig-óráig mutatós lehet ugyan az épület, de rövid időn belül mutatkozni fognak a repedések, melyek az épület bedőlését előre hirdetik. Alólról kezdve kell tehát szilárdan építeni, ha maradandót akarunk létesíteni.

Mentsék meg a zsidó iskolát, ápolják és fejlesszék azt, akkor meglesz a zsidó kultúra is.

Ezzel kapcsolatban nem hagyhatjuk említés nélkül a zsidó nőnevelés kérdését sem. Sok szó esett már róla. Nem bocsátkozunk ismétlésekbe, nem

feszegetjük a kérdést ; de egyet újból hangoztatunk, amit már 15 évvel ezelőtt égető szükségnek deklaráltunk, (l. Értesítő 1893. évi 8. számát 142. o.) hogy t. i. *zsidó nevelőnőkre* van szükségünk, hogy a zsidó leányok egy tetemes részét azok kezéből kiragadjuk, kiknek megmételmező légkörében nevelődnek fel serdülő leányaink. Ez a kérdés helyes megoldása szintén nagyban elő fogja mozdítani a kultur-egyesület céljait.

Szívünk egész melegével, lelkünk egész rajongásával üdvözöljük a felvetett eszmét és valónk egész áhítatosságával kívánjuk mielőbbi megvalósulását.

Galgóc.

Vajda Miksa.

A kulturegyesület és a magyar zsidó tanítóóság.

Lelki örömmel értesültem a lapokból, hogy a magyar zsidó kulturegyesület eszméje a megvalósulás felé halad, testet kezd ölteni. A pesti izr. hitközség tagjainak színe-java állott a kulturegyesület élére ; ez pedig garancia arra, hogy az egyesület megalakul, áldásthozó is lesz.

Figyelemmel olvastam *Stern* Ábrahám, egyesületünk igen tisztelt elnökének magvas és tartalmas fejtegetését, melyet a kulturegyesület ad hoc bizottságában elmondott. Aláírom minden szavát. Ennek az egyesületnek országos jellegűnek kell lennie és nagyon sok célt kell szolgálnia. És mint-hogy több célt fog szolgálni, a hazai zsidóság minden faktorának kell csoportosúlnia a kulturegyesület zászlója alá. Ezért talpra kell állania a hazai zsidó tanítóóságának is és megmutatni, mit tud, mire képes, ha fontos, ha komoly, ha életbevágó dologról van szó.

Tizenöt év óta hangoztatom, szóban és írásban, egy országos zsidó iskolaegyesület eszméjét. 1893-ban pendítettem azt meg először az Egyenlőség hasábjain és az Orsz. Izr. Tanítóegyesület Értesítőjében és gyűlésein ; már akkor élt bennem az a meggyőződés, és most is azt hangoztatom, hogy iskolaügyünkön csak ily egyesület segíthet : egy országos agitációval létesült országos kulturegylet, az „*Emke*“ vagy a német „*Schulverein*“ mintájára. Olyan egyesületet kell nyélbeütni, amely évenként legalább félmillió korona bevétel fölött rendelkezék. És ez nem utópia, nem álom, hanem megvalósítható dolog.

1901-ben hajón Nápolyból Palermóba utaztam. Egy német utitársam, főmérnök, felszólított, játszam vele dominót, hogy elüssük az éjjeli utazás unalmát. A játszma végén vagy 40 fillért vesztettem. Utitársam a nyereséget jegyzőkönyvecskéjébe jegyezte fel. Kérem tőle, miért jegyzi azt fel? Mire azt felelte, hogy ő minden ilyenféle nyereséget a Schulvereinnak juttat. Németországban — ugymond — minden valamire való ember, amit így szórakoztató játéokban vagy fogadás folytán nyer, az mind a Schulvereiné. Tanú, ha el nem fogadja a napidíjat, a Schulvereinnak küldi. Nincsen olyan valamirevaló ház, ahol a Schulvereinnak ne volna perselye.

Nem csoda tehát, ha Schulverein még a mi erdélyrészi szászainknak is százezerre rúgó iskolasegélyt adhat ! Szó sincs róla, hogy a maroknyi zsidóság akár az *Emkével*, akár a Schulvereinnal felvehesse a versenyt, de összetartással, erős akarattal, folytontartó agitálással létesíthet oly kulturegyletet, amely kielégítse mind ama célokat, amelyeknek megvalósítását felekezettünk fenmaradása és fejlődése sürgetőleg megkövetel. Ilyenek : a gyenge és szegény iskolák gyámolítása, exponált helyeken új iskolák létesítése ; szegény, de zseniális és törekvő zsidó ifjak támogatása. Hány tehetség kallódik el, mert nincsen, aki bátorítsa, segítse.

A székesfőváros zsidósága eleget tesz e téren, de egymaga az egész országra nem terjesztheti ki védőszárnyait.

A vidéki magyar zsidóság sorsa, különösen a falvakban, nagyközségekben és kisebb mezővárosokban, soha sem volt oly szomorú, oly kétségbeejtő mint most. A fogyasztási szövetkezetek, az italmérési jog korlátozása, az amerikai kivándorlás teljesen tönkretette a vidék kis existenciáit: a korcsmárost, a boltost, a házalót, a mézáróst, a kisiparost. — Az évek óta ismétlődő rossz termés koldusbotra juttatta a kisbérlőt is. Ki tartsa már most fenn ott abban a kis hitközségben a felekezeti iskolát? Ezenkívül rabbi vagy paszkener és metsző is kell minden valamire való kis zsidó gyülekezetnek; ez pedig oly súlyos terheket ró a hitközség tagjaira, hogy el nem bírják. Nem az 1893. 26. és 1907. 27. t. c. hiányos, fogyatékos volta, nem az 1908. évi, az ingyenes népoktatásról szóló törvény hat, vagy fog bénítólag hatni a zsidó iskola-ügyre, mert hisz ezek a törvények kisebb-nagyobb mértékben gyámolítólag is lépnek fel a szegény iskolákat illetőleg, hanem a szerencsétlen közgazdasági viszonyokból eredő általános elszegényedés. Ott, ahol egy községben 3—4 fogyasztási szövetkezet üti fel tanyáját, ott az a 8—10 kisboltos és korcsmáros mehet Kotricsánba zabot hegyezni. Már most miből fizessen 40—50 korona tandíjat az iskolában és ugyanannyit a Chéder-talmudthóra tanítónak? Mert ez is végtelen anomália nálunk, különösen az Alföldön, Tiszáninnen- és túl, hogy a nyilvános iskola taníthat 10—12 órán át hetenként hébert, az nem elegendő és az nem elég kóser: kell még ezenkívül Melamed is. Ismerek itt 25—30 családból álló hitközséget, ahol 35—40 gyermek jár a nyilvános iskolába és eme nyilvános iskola mellett 2 talmudthóra tanító is működik. Ismerek akárhány iskolát, ahol a zsidó tanító egyáltalán nem tanít — nem engedik tanítani hébert, csak az u. n. profán tárgyakat. A hébert a talmudthóra melamedje látja el. Míg volt kereset, telt tanítóra és melamedra is; most, hogy az általános elszegényedés ütötte fel fejét, a között kell választaniok, hogy vagy az iskolát, vagy a Chédert szüntessék be; természetes, hogy ilyen helyeken a Chédernek kegyelmeznek és az iskola esik áldozatul. Sok helyt azonban se Chédert, se iskolát sem tarthatnak fenn önerejükből.

Mi tehát a teendő? A 800—900 zsidó tanító nyerjen meg minden faktort a kulturegylet részére. Ha minden tanító, rabbi csak 20—30 tagot szerez a kulturegyletnek, az körülbelül 40—50.000 tagot teszen ki. Ha már most ezen csoporthoz csatlakozik minden tanító, rabbi, hitközség, nőegylet, Chevra Kadisa, asztaltársaság, olvasóköri, kaszinó, úgy könnyen gyűlhet össze évenként tagdíjak és perselyekből fél millió korona. Ily tekintélyes összeggel lehet 100—150 rászorult kisebb szegény iskolát gyámolítani, lehet tekintélyes ösztöndíjat juttatni több törekvő zsidó ifjúnak, lehet több arra érdemes egyetemi hallgatóért a tandíjat megfizetni, s lehet istápolni a zsidó irodalmat és új iskolákat létesíteni egyes exponáltabb helyeken.

A kulturegylet létesítésén oly koriféusok fáradoznak, hogy a siker el nem maradhat. De hogy országos jellegű legyen, hogy óriási terebélyes fává nője ki magát, melynek lombos ágai az egész országra terjedjenek szét, ahhoz minden valamirevaló zsidó — és első sorban a rabbi és tanítói kar hozzájárulása, segítsége, lelkesedése kell. Ugy is legyen!

Debrecen.

Kúti Zsigmond.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

a) Belföld.

Az egyiptomi hét szűk esztendő. *Brugsch* tanár nagyjelentőségű felfedezésre jutott. Sikerült kibetűznie, illetőleg megfejtenie azt az egyiptomi hieroglifát, amely elmondja Pharao álmát és ennek megfejtését. Ez ideig a biblián kívül egyéb szavahihető adat nem támogatta az egyiptomi hét szűk esztendő történelmi igazságát. Az egyetlen támpont néhány szokatlanul hatalmas magtár nyoma volt, de ezeknek

keletkezése idejét nem lehetett meghatározni. Most *Brugsch* tanár hiteles adatokat talált a bibliai eseményre vonatkozólag. A hieroglifák elmondják, hogy a Nilus hét éven keresztül annyira elárasztotta Egyiptomot, hogy a vetések mind víz alá kerültek. Hét évig nem volt aratás. Az éhség és éhhalál' hihetetlen mérveket öltött. Még a bibliai időpont is megegyezik. Eddig önkényesnek tartották azt a megállapítást, hogy a hét szük esztendő K. e. 1700-ban éit véget. Most ezt a hieroglifák minden kétségen kívül megerősítik. Pharaó tényleg 1715-ben K. e. magyaráztatta meg Józseffel álmát. Feleségül adta hozzá a helipolisi egyetem vicekancellárjának leányát. Ugyanezen esztendőben kezdték a hatalmas hombárokat építeni, ahol az első hét év gazdag termését elraktározták. Ez után következett a kétszer megújuló árvíz.

* * *

Az ideális tanító. *Nagy* József Béla a mai társadalmi viszonyok ismertetése alapján felsorolja a tanító hivatásos feladatának részletezésében azokat a tulajdonságokat, melyekkel növendékeinek lelkületére hathat, jellembeli fejlődésüket vezetheti, példaképen állhat tanítványai előtt, s amelyekkel a társadalom munkás tényezővé nevelheti őket. Tizenkét pontban sorolja fel ezeket és kimutatja alkalmazhatóságukat, ahol minden egyes tulajdonság a jövő nemzedék erényévé válik. Ilyen pl. a feltétlen igazságosság. Amikor a tanító az egyes esetek elbírálásában kutatja az eredő okot, a körülmények, mellékhatások erejét, Az egyenlőség elvét alkalmazva, nem helyezi vissza a szegényebbet, a hátramaradottabbat, a gyengébbet. Igazságérzetét tapasztalják növendékei minden tőnykedésében és így az igazság szeretete gyökeret ver bennük. Érzik, hogyan nyomja el az indulat erejét, a szenvedélyesség hatalmát a mindenek felett álló igazságszeretet. Sem egyéni hiúság, sem anyagi előny, sem előítélet, balvélemény nem korlátozza igazságosságában. Egyedül a végtelen emberbaráti szeretet kormányozza cselekedeteit igazságos voltában. Ragaszkodás, hála fogja kísérni az ily tanítónak emlékezetét. (Szilágyvármegyei Tanügy.)

Ugyancsak itt közöl megszívlelendő jó cikket *Fodorovszky* Jenő az *írásbeli számolásról*. Az összes tantárgyak közül különösen a számtan az, melynél arra kell törekedni, hogy a gyermek a lehető legegyszerűbb és legrövidebb módon sajátítsa el tudnivalóit és a szerzett tudását szintoly módon adja is vissza. Itt nincs szükség bőbeszédűségre, az eljárás hosszas megokolására. Fő, hogy a gyermek az eredményt gyorsan kiszámítsa. Értse, miért dolgozik így és nem máskép. Az írásbeli számolásnál nem felel a gyermek a táblánál, nehogy a figyelmetlenebbek csak másolják a dolgozatot a tábláról. Hanem mindegyik füzetében dolgozik és egyik a másika után folytatja hangosan a példa megoldását. Ezzel az eljárással rászoktatjuk növendékeinket, hogy mindegyik önállóan dolgozzék, figyeljen és így az egész osztály tudja, mit és miért dolgozik.

* * *

Napközi gyermekotthon és slöjldkiállítás. Az eperjesi Izr. Nőegyletnek egy szociális, emberbaráti és tanügyi szempontból egyaránt fontos cselekedetéről számol be a *Magyar Kisdiednevelés és Népoktatás*. A nevezett nőegylet július és augusztus hónapokban szünidei, napközi gyermekotthont tartott fenn. Bérelt egy nagy kertet konyha- és étkezőhelyiséggel. Felvett valláskülönbség nélkül 28 szegény gyermeket. (19 izr. és 9 más vall.) Vezetőt alkalmazott, kinek felügyelete alatt a gyermekek egész nap játszadoztak a szabad levegőn, s a slöjdmunkákban szakszerű irányítást nyertek. Fa-, agyagmunkát, szalma- és kosárfonást csináltak. Az egyesület ezekből kiállítást rendezett. A megnyitáson jelen volt az egész megyei előkelőség. A sikerült tárgyakat értékesítik és így a szegény gyermekek anyagi hasznot is látnak munkájukból azon felül, hogy a nyarat kellemes szórakozással töltötték el. Ajánljuk az eszmét vidéki kartársaink figyelmébe, hogy így a kézügyesség fejlesztésével az ipari munka megszeretésére, megbecsülésére szoktathassák gyermekeiket. Minden dicsérő szónál többet ér az a jóleső tudat, hogy ezt magam csináltam. A végzett munka értéke minden rábeszélésnél többel ér fel.

* * *

A figyelem. H. *Schwarz* hallei tanár a következő kísérleti pedagógiai eredményeket állapítja meg *Stern* és *Lay* vizsgálatai alapján. A figyelem a felébredéskor elég gyenge, azután folytogosan növekszik és 10—12 óráig éri el maximumát. 9—10-ig és 12—1-ig nem erősebb a figyelem, mint délután 2—4-ig. De 4—7-ig ismét fokozódik. Ami az évet illeti, a szellemi munkabírás március végén éri el a legnagyobb

fokát. Innen kezdve csökken egészen júliusig, amikor a legcsekélyebb. Szeptemberben megint emelkedik és másik hanyatló fokát októberben mutatja fel Tanítóknak fontos útbaigazítást nyújt ez a megállapítás a tanórarendek meghatározásánál, a tananyag felosztásánál. (Magyar Paedagogia.)

Ezzel kapcsolatosan felemlítem Dr. *Meumann* egyet. tanár megfigyeléseit a figyelem felkeltésénél. Különböleg alapon vizsgálta meg gyermekeit, hogy egy bizonyos eset, ami velük történt, mennyire köti le gondolkozásukat és mennyiben kellett tanítói tapasztalatát, ügyességét igénybe vennie, hogy a tanítványok figyelmét felkeltette abban az irányban, amiről éppen új ismereteket akart velük közölni. Két gyermek játszott. Az egyik elesett és megütötte fejét. Komolyabb baj nem történt. Ezt a gyermekek látták és elmesélték tanítójuknak. Most az új tárgy tanítására került a sor. 74 tanuló közül az előkészítés közben hozzájuk intézett kérdésekre 39 teljesen zavaros, értelmetlen feleletet adott; 28 pedig többé-kevésbé az előbb lejátszódott esemény hatása alatt állván, ezzel különféleképpen összekapcsolódó feleletet adott. Egy más esetben egy galambpárt mutatott a növendékeknek, amint a fészükben ültek. Új tárgyként a szárnyas állatokról akart tanítani, tehát amíg az előbbi példában teljesen eltérő dologra akart áttérni, most némiképen összefüggő témát választott. Az előkészítésnél mégis számbelileg majdnem ugyanolyan feleleteket adtak növendékei a felelet elfogadhatási értékének szintén olyan arányában. Tehát a figyelem felkeltése csakis úgy történhetik, ha a gyermekek lelkében élő képet tovább fejlesztjük és csak észrevétlenül térünk át valamely új kép megalkotásához. A megalkotott képet kiszínezzük, tágabbá tesszük és az általunk nyújtandó új anyag képeivel kapcsolatot keresünk. A tanítói eljárás sikere mindig a tanító ügyességén, gyakorlottságán fog múlni. De ez az eljárás egyszersmind rámutat arra a pedagógiai követelményre is, hogy tanításunkban mindenkor a gyermekek tapasztalataiból induljunk ki és a bennünk élő gondolatokat, gondolatmenetet használjuk fel tanításunkban.

Pintér Zsigmond.

b) Külföld.

Pedagógiai specialisták. Már gyakran mutattak rá arra, hogy egy foglalkozásban sem található annyi idealizmus, mint a tanítóéban. Ez különösen a továbbképzésre való vágyakozásban mutatkozik, ami annál jobban becsülendő, mivel gyakran nehéz körülmények közt, távol a műveltség centrumától, minden buzdítás nélkül, minden segédeszköz hiányában, sokféle hivatalos teendő közepette és nem ritkán súlyos anyagi viszonyok közt történik. Számos tanító még előrehaladott korában is vizsgát tesz, mások megint nyelvészekké, történetírókká, természetbúvárokká, néprajzi tudósokká képezik ki magukat. A legnagyobb tisztelettel adózunk mindezen munkának. Az ilyen specialisták emelik hivatásunkat és tiszteletet szereznek neki a polgári társadalomban. Aggasztó ellenben egy másik speciálistáskodás, melynek egyik másik jellemző tulajdonságát a következőkben ismertetjük.

Azon idő óta, hogy az iskola jelentőségére az állami életben jobban kezdtek figyelni, mindig az iskolára néznek, ha az állam testén bizonyos gyanús tüneteket észlelnek és azt követelik tőle, hogy ezen vészhozó szimptomákat tüntesse el. Hogy a tanítókat az új célok számára kiképezzék, hivatalos konferenciákban „mélyen átgondolt” előadásokat tartatnak, melyeknek témája a stereotip formulával kezdődik: „*Mit tehet a népiskola X. Y cél érdekében?*” Az ilyen előadások értékét úgy látszik mértékadó körökben sem becsülik sokra. De megmarad az előszeretet az iskola külön feladatai iránt és ezek számára találták fel napjainkban a „kurzust”. Ez egy fajtája a gyorsfényképésznek, mely hihetetlen rövid idő alatt kiváló specialistákat akar a különböző szakmákban kiképezni. Tartanak torna, főző, játék, úszó, slöjd, rajz, ének, könyvvezetési, gyümölcsstermelési, méhészeti stb. kurzusokat. Mindezek a tárgyak jelenleg igen nagy szimpátiának örvendenek. Széles körökben a legfontosabb tárgyaknak tekintik és nagy áldozatokat hoznak értük. Nagy buzgósággal arra törekednek, hogy minden történjék ezen disciplinák helyes tanításának előkészítésére. Ehhez tartozik a tanítók külön kiképzése is. Hiszen a gondolat helyes: csak kiváló tanító ér el biztos sikert. A kérdés csak az, vajjon tényleg hiány van-e olyan tanítóknak, kik ezen tárgyakat is az iskola céljának megfelelően tudják tanítani. Közelebbi vizsgálódásnál arra a feltevésre is juthatunk, hogy ezen tantárgyak túlbecsülése a többiekkel szemben tette csak szükségessé külön szaktanítók kiképzését. Ezáltal azonban leterelik az iskolát eredeti útjáról.

Nem lehet rossz néven venni, hogy a tanítók nagy számmal látogatják e kurzusokat. Azt a lehetőséget nyerik azáltal, hogy nagyobb jövedelemre tesznek szert és munkájuk jobb megbecsülésben fog részesülni. Mert mint minden specialistát, a kurzust látogatott tanítót is sokkal magasabban taksálják, mint többi kollegáit és a legmagasabban azt, aki több ilyen kurzus látogatását tudja igazolni. Ha a tornázó csapat keményen eldefiliroz a feljebbvaló előtt, ha a legújabb módszer szerint készített rajzokból kiállítás rendeznek, ha az ifjúság a tarka zászlócskákkal diszített játéktéren a művészet minden szabálya szerint mozog, ezek mind olyan eredmények, melyeket látni lehet, melyekről beszélnek, melyek az iskolára terelik a közfigyelmet. Aki arra vágyakozik, hogy kikerüljön az iskolaszoba csendjéből az általános elismerés világos mezejére, annak csak azt tanácsolhatjuk: „Látogass kurzusokat, légy specialista, tornázz, játsszál, rajzolj, írd, légy lehetőleg „mindenes“ specialista és akkor te leszel a gyűjtőpont, melyben a pedagogia minden sikere és hatása központosúl.“

Világért sem akarjuk a tornázás, rajzolás, az ifjúsági játékok, a kézimunka stb. értékét kisebbiteni. De a túlbecsüléstől óvakodnunk kell. A nevelés célja: jellemes egyéniséget kiképezni; ezt pedig első sorban a nyelv- és vallásoktatás, a történelmi és természettudományi tanítás által érhetjük el. Ezekre a tantárgyakra kellene tehát a főszólyt fektetni. A tanítónak pedig mindenekelőtt a gyermek lelki életét és a nevelés etikai alapeszméit, a jelenkor szociális viszonyait kellene alaposan ismernie. Ezek a nevelés alaposzlopai, melyeken a tanító kiképzésének nyugodnia kellene. Nem is lehetne kifogást tenni, ha ezekben a tudományokban való mélyítését tűznék ki valamely kurzus céljául. De kinek jutna ez az eszébe! Sokszor az ember önkénytelenül kérdezi: Hol marad tulajdonképen a pedagógia? Hát ennek érdekében semmisem történik? Azt mondják, a pedagógia tudomány, sőt művészet. De akkor eszerint bánjanak is vele és biztosítsanak számára megfelelő helyet az iskolaéletben. A vágy külsőségek, kiállítások és mutatványok után aggasztóan terjedt el. Az ilyenek lelkesíthetők ugyan a laikust és ügyes beállítás mellett a rendezőt, mint kiváló pedagógust tüntethetik fel, de mint a haladás faktorai semmiesetre sem jöhetnek tekintetbe.

Azt hisszük, ha a tanító a legfontosabb tantárgyak számára eléggé ki van képezve, akkor a kurzusbeli tárgyakat is sikerrel taníthatja. De ha ez nem áll, akkor a tanító előképzését kell reformálni. És itt be kell ismernünk, hogy ezen a téren tényleg még nagyon sok a tenni való. („Badische Schulzeitung“).

* * *

Tolstoj pedagógiai elvei. Most jelennek meg Németországban a nagy író összes művei. E kiadás 8. és 9. kötete *Tolstoj* pedagógiai iratait tartalmazza. S ha miránk idegenül is hatnak az ő sajátos nézetei, és felfogása igen sok tekintetben teljesen ellentétes a mienkkel, mégis érdemesnek tartjuk az ő nevelési eszméit a „*Die deutsche Schule*“ októberi száma alapján a következőkben ismertetni.

A főelv, melyen Tolstoj pedagógiai rendszere alapszik, a *szabadság*, vagy negative kifejezve: mindenféle kényszernek a kizárása. Ő a pedagógia célját nem a nevelésben, hanem a kiképzésben látja. Mert a nevelés szerinte a kényszer-intézkedések egész lánca, míg a képzés szabad, benső fejlődést jelent. Ő nem ismer nevelőket, azaz egyes személyeket vagy közös testületeket, kiknek joguk volna a tőlük függő emberek fejlődését egy bizonyos irányba terelni. A műveltebb osztályoknak azt a törekvésüket, hogy a népműveltséget emeljék, jogtalan beavatkozásnak tartja a nép dolgaiban. Az államnak nincs joga a tanítást törvényesen rendezni. Nem szabad a műveltség, annál kevésbé az iskolalátogatási kötelezettséget törvénybe iktatni. mindenféle törvényes intézkedések, melyek a napi óraszám tartamára, az iskolahelyiségek és iskolaszerek minőségére, a tantervre és a tanítási módszerekre, a tanítók kiképzésére és díjazására, az iskola igazgatására és felügyeletére vonatkoznak, mellőzendők. Minden, amit az állam tehet, az, hogy anyagilag támogathatja a községet és minden járásban egy mintaiskolát tarthat fenn. Minden más a nép szabad elhatározására van bízva. Ez határoz afölött, hogy egyáltalában akar-e iskolát, kijelöli a neki alkalmasnak látszó helyiséget, kitűzi, hány hónapig, és nappal vagy este legyen-e tanítás, választja a tanítót, még pedig azon szempont szerint, hogy lehetőleg olcsó (tehát ő is?) és műveltségénél fogva a néphez közel álló legyen.

Tolstoj ellenzi a tanterv készítését. Minden hét végén a tanítók feljegyzéseik alapján közlik egymással tapasztalataikat és meghatározzák a jövő hét tanítási anyagát.

De valójában nem a tanító határoz afelett, hogy mi legyen a tanítás tárgya, hanem a gyermekek. Olyan dolgokkal, melyeket a tanulók nem szeretnek, nem szabad őket kizárni és ez — Tolstoj véleménye szerint — több tantárgynak, köztük a történelemnek és földrajznak teljes kiküszöbölésére vezetne. „Arra a meggyőződésre jutottam, — mondja a nagy gondolkodó — hogy semmi szükség sincs arra, hogy az unalmas orosz történelmet ismerjük. Sőt olyan nevek tudása, mint Cyrus, Nagy Sándor, Cäsar és Luther, sem jelent semmit a gyermek fejlődésére. Históriai érdeklődés nem létezik gyermekeknél és ezért nincs és nem is kell nekik történelem.” Éppily negatív eredményre jutott Tolstoj a földrajz tanításával. „Minek kell Sjomkának, Fedjkának tudnia, hogy hol van a Szezi-csatorna vagy más víziút, mikor ő, amint feltehető, sohasem fog odamenni. De ha Sjomka mégis oda jut, teljesen mellékes, hogy tanult-e már valamit róla, vagy sem. A gyakorlat által nagyon jól meg fogja ismerni. És, hogy mennyire segítheti elő a gyermekek belső fejlődését, ha tudják, hogy a kő alámerül a Volgán, a kátrány pedig úszik rajta, hogy van egy Dubowka nevű állomás, hogy egy bizonyos földalatti réteg eddig vagy addig terjed, hogy a Szamojédek renszavasokkal utaznak stb., azt igazán nem tudom megérteni.”

Amilyen szuverének a gyermekek annak meghatározásában, hogy mit tanuljanak, épúgy határozzák meg azt is, hogy mikor és meddig. Ha két vagy több óráig olvasni akarnak, akkor olvashatnak. Ha azt akarják, hogy meséljenek nekik, akkor a tanítónak mesélnie kell. Nem is kell mindenkinek egy időben ugyanazt tennie. Az egyik olvashat, a másik számolhat, a harmadik írhat. Csak a vallástannak, rajznak és énekleckéknek megvan a határozott idejük és tartamuk. Órarendről már azért sem lehet szó, mert teljesen a gyermekek tetszésére van bízva, akkor jönni, és menni, amikor akarják. Nincs a gyermekeknek előirt helyük sem. Mindenki oda ül, ahova akar: a padra, az asztalra, az ablakdeszkára, a földre vagy a székre és annyiszor változtatja helyét, ahányszor akarja. Ha a tanító ért hozzá, hogyan kell a tanulók érdeklődését élénkítő tenni, a szó szoros értelmében rámasznak majd, sőt még a vállára is felmennek.

Nagyon nehéz néhány rövid sorban Tolstoj pedagógiáját jellemezni. Tiszta képet az ember akkor kap róla, ha ismeri az eljárás részleteit. A technikai disciplinákban, mint olvasás és számolás, tulajdonképen egyéni tanítás van. Nem az összes gyermekek olvassák ugyanazt az olvasmányt, úgy hogy egyik hangosan olvas, a többiek meg halkán vele olvasnak, hanem mindenki tetszés szerint vesz egy könyvet és úgy segít magán, ahogyan tud. Vagy úgy, hogy osztálytársát, esetleg tanítóját kéri, hogy vele olvasson, vagy úgy, hogy az olvasmányt addig olvassa betűzve, míg könyv nélkül nem tudja. Nem szükséges, hogy a gyermek értsen meg mindent, amit olvas. A beszéd és értelemgyakorlatok úgy történnek, hogy a tanító és gyermekek felváltva beszélnek el valamit. De itt sem bizonyos rendszer szerint, hanem mindenki egyszerre és hangosan, vagy halkán, folyékonyan vagy akadozva, ahogy épen tud vagy akar. Legfontosabb és a műveltségre nélkülözhetetlenek tartja Tolstoj a biblia és különösen az ótestamentom olvasását és nem tud nélküle műveltséget el sem képzelni.

* * *

A sziléziai és poseni izrael. tanítók egyesülete által tanítók számára rendezett negyedik vallástudományi szünidei tanfolyam számos érdeklődőnek és ezek között külföldieknek és nőknek részvételével Breslauban tartatott meg.

A heti 15 órára terjedő felolvasások tárgya volt:

Dr. Lewy: Mechiltha (2-szer hetenként). Pillantás a liturgia történetébe (2 szer hetenként).

Dr. Braun: A német zsidók története a 15. és 16. században (6 felolvasás). Pentateuchus-m gyarázat (6 felolvasás). A biblia utáni történet tanításának methodikája és didaktikája (próbaleckékkel 3 felolvasás).

Dr. Horovitz: A zsidó vallásbölcsesek etikája (6 felolvasás). Homilétika gyakorlatokkal (3 felolvasás).

Dr. Zuckermannel: Gyászszokásokról (6 felolvasás).

Dr. Deutsch: A középkor apologétikája (3 felolvasás).

Ezekhez próbatanítások és a hallgatók előadásai csatlakoztak. A kántori gyakorlatokat Cerini, bresloui főkantor vezette.

A teljesen díjtalan felolvasások és előadásokhoz a szabad délutánokban min-

denféle szórakozás kapcsolódott. Egy e végből kiküldött bizottság gondoskodott arról, hogy a résztvevők Breslau városának és vidékének nevezetességeivel és a zsidó hi'község intézményeivel megismerkedjenek. Egyes könyvkiadók hitoktatással foglalkozó ujdonságokat bocsátottak a tanítók rendelkezésére, akik hálás érzelmekkel emlékeznek vissza a kitűnően sikerült, emelkedett hangulatu tanfolyam minden egyes mozzanatára.

❧ TÁRCA. ❧

Gyermekszájból.

Ezen a címen a második cikk jelenik meg e lap hasábjain. Tudom, hogy akadtak olyanok, kik holmi kicsinyléssel olvasták a gyermek életéből vett apróságokat.

Talán kacagtak is egy-egy bohókás mondáson, de a nevetés mögöl mintha csak kiérezném a vádat: hát érdemes ily dőreséggel megtölteni a tárcarovatot?

Mindez nem riaszt vissza egy újabb sorozat közzétételétől. Talán mégis csak utat talál a rideg szivekhez is az a sugár, mely az ártatlan, aranyos gyermek kedélyéből sugárzik felénk.

Ne szigorú kritikával, hanem gyengéd szeretettel fogadjuk a gyermeki lélek megnyilvánulását. Hisz minden kérdés, minden felelet azt az utat egyengeti, amely az álmok országából a való élet ösvényére vezet.

*

Látogatóban voltam egy kis tanítványom szüleinél.

Beszélgetés közben egyszerre csak éktelen kutyaugatás hallatszik az udvar felől.

— Én nem tudom, miért bántja Bizsu azt a Flokit — mondja a kis fiú.

Talán haragszik rá? — szólok én közbe. De ezt már nem hagyta helyben a kis emberke és közbevágott:

— Kérem tanító bácsi a Bizsu szereti a Flokit, csak — nem akarja mutatni.

Ugy látszik sokat hallotta csepülni az egyik kis nebuló a prókátorokat.

— Mi lesz belőled kis öcsém?

— Vagy ügyvéd leszek, vagy tisztességes ember. (Sértés ne essék.)

Egy kis lányka ette az uzsonáját.

— Adj csak egy darabka zsemlyét — mondom neki.

— Nem adok, mert — úgysem veszi el a tanító bácsi.

Miért kell este meggyújtani a lámpát?

— Mert, ha nem gyújtánánk meg, akkor nem égne.

Egy anya mondta el a következő esetet:

Beszélgettem kis fiacskámmal. A többek közt azt kérdeztem tőle: Mondjad csak gyermekem, mivel fogod te meghálálni az érted való sok fáradságomat?

— Majd ha nagy leszek, akkor veszek neked édes mamucim — egy szép lámpát.

Egy nagyobb lánykának azt mondtam, hogy írjon a táblára egy mondatot. Ezt írta fel: „A szerelem szép.“

Mi az édesapád neve kis lánykám?

— Samu.

Milyen Samu? — kérdem tovább.

— Szép Samu.

Mondom a kis öcsémnek egy este, hogy hozzon nekem gyufát a boltból.
— Félek, hogy megvernek a gyerekek — szabadkozik a kis huncut. De hisz este nem járnak gyerekek az utcán? — mondom én.
— Akkor én sem járok — ugymond és továbbállott ő kelme.

Hogy milyen a fölfogása némely gyereknek a szegény emberekről: tanusítja a következő.

A bibliából azt a fejezetet tanultuk, ahol az olvasható, hogy „a gyülevész népnek különös kívánságai voltak.”

A jelenlevő iskolaszéki elnök azt kérdi az egyik fiutól: tudod-e, mit jelent ez a szó gyülevész?

— Azt jelenti, hogy — szegény ember.

Hány lábad van? — A gyerek nem felel. Egy kicsit segíteni akar a tanító bácsi és elkezdi: nekem . . .

— Igen! A tanító úrnak is két lába van — vágja ki bátran a kicsike.

Mi magyarok vagyunk — mondják karban a gyerekek.

— Te is magyar vagy? — kérdem az egyik fiutól.

— Én is magyar vagyok, de azért mégsem vagyok magyar.

— ? . . .

— Mert Német a nevem.

A peszáchi szünet előtt meghagytam a kis elsősztályosoknak, hogy otthon olvasgassanak. Mikor újra iskolába jöttek, azt mondtam nekik: álljon fel az, aki nem olvasott otthon!

Egy kis fiucska felállott.

— Mért nem olvasgattál?

— Tanító bácsi kérem az én könyvem — chómecig volt

Alljon végül itt egy tanítási fogás, amely bár kacagtató, mégis nagyon helyes és célravezetőnek bizonyult egy nehézség leküzdésénél.

— Orthodox iskolában tanítok és így természetesen — ű és — eu — járja. Sehogyse voltam képes megértetni a gyerekekkel, hogy miért mondjuk — eu, ha a pont fent van és miért — ú, ha lent van a pont. Végül az az ötletem támadt: „Ist der Punkt *euben*: ist es ein \uparrow — ist der Punkt *ünten*: ist es ein \uparrow . (Sohasem volt többet bajom a két betűvel.)

Figyeljünk a gyermek kérdésére; álljunk meg egy-egy talpraesett ötleténél: és bepillantunk a lelkébe

Boldogasszony.

Neuman Albert.

EGYESÜLETI ÉLET.

Tudósítás.

A központi választmány november hó 19-én ülést tartott, melyből a következőket jelentjük:

Elnök: Stern Abrahám.

Jegyző: Pintér Ignác.

Jelen voltak: Ábrányi Aladár, Adler Simon, Bárd Rezső, Biró Samu, Csukási Fülöp, Földes Lipót, Hajnal Jakab, Herczka Gusztáv, Kuttner Miksa, Mandl Bernát, Pintér Zsigmond, Révai Miksa, Rózsa Ede és Tolnai J. Béla.

Távollétüket kimentették: Léderer Abrahám, Ózer Zsigmond, Schichtancz Armin és Schlesinger Armin.

1. Elnök felolvasatja az 1908 október 22-én tartott ülés jegyzőkönyvét, melyet a választmány megjegyzés nélkül hitelesít.

2. Elnök a következőket jelenti:

a) Néhai *Jónás* Bernát, volt budapesti lakos ez év nyarán Drezdában elhunyt; a megboldogult végrendeletileg egyesületünk *árvaházi alapja* javára 2000 koronát hagyományozott. A végrendeletnek ezen intézkedése a kir. közjegyző előtt október 30-án tartott hagyatéki tárgyaláson egyesületünk javára megállapított, de csak a kir. közalapítványi ügyigazgatóság jóváhagyása után fog a jelzett célra folyósíttatni. E hagyatéki ügy lebonyolítása körül felmerült ügyvédi teendők ingyenes végzésére dr. *Csukási* Mór ügyvéd vállalkozott, ki a hagyatéki tárgyaláson egyesületünket elnökkel egyetemben képviselte.

A választmány elnök ezen jelentését örömmel veszi tudomásul, egyuttal dr. *Csukási* Mór ügyvéd úrnak fáradozásaiért jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

b) F. é. október 1-je óta a következő gyűjtések és adományok folytak be egyesületünk pénztárába:

1. *Egyesületi célokra*: *N. N.* Budapest, adománya 50 korona, *Klein* J. Izsák, *Aszód*, gyűjtése 23 korona, *Szini* Márk, *Bonyhád*, gyűjtése 4 korona, összesen 74 korona.

2. *Az árvaalpra*: *Löbl* Lipót, *Marczali*, gyűjtése 40 korona, *Izr. tantestület*, *Nyitra*, 18 kor. 48 fill., *Szini* Márk, *Bonyhád*, 30 korona, *Wolf* Sándor és neje, Budapest, koszorumequiváltás címén a *Reif* Jakab árvaalpra 25 korona, *Blumschein* Lipót, *Esztergom*, 10 korona. Összesen 123 korona 48 fillér.

3. *Az Erzsébet-alpra*: *Szini* Márk, *Bonyhád*, gyűjtése 30 korona.

4. *Az Üdülő-telepre*: *Löbl* Lipót, *Marczali*, gyűjtése 40 korona, *Politzer* Bernát, *Edelény*, gyűjtése 5 kor. 22 fill., *Harsányi* Adolf, *Budapest*, adománya 20 korona, *Szini* Márk, *Bonyhád*, gyűjtése 30 korona, *Löwy* Mór, *Igló*, gyűjtése 67 kor. 72 fill. Összesen 142 korona 94 fillér.

A választmány örvendetes tudomást vesz e jelentésről és úgy az adományozóknak, mint a gyűjtő kartársaknak jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

c) Pénztáros betérjeszti az október 1-től november 18-ikáig terjedő pénztárforgalomról szóló jelentését, mely K 1357.42 bevétellel szemben K 606.30 kiadást tüntet fel.

Tudomásul szolgál.

d) *Löbl* Lipót, marcali tagtárs betérjeszti az *Üdülő-telep* telkének megvásárlása és átírása körül felmerült K 28.45 készpénzkiadásának kimutatását, mely összeget a választmány a marcali m. kir. adóhivatal által kirótt 90 kor. 30 fill. a telekvétel után járó illetékekkel együtt kiutalványozza.

e) *Singer* és *Wolfner* kiadó cég jelenti, hogy a Radó-féle V. VI. osztályu magyar olvasókönyv összes példányai elfogytak.

A választmány e könyv új kiadását rendeli el. Egyszersmind felkéri szerzőt, hogy az új kiadásra vonatkozó módosításokra és változtatásokra nézve javaslatait terjessze be az elnökséghez. Felkéri a pedagógiai bizottságot is, hogy a könyv szükséges javításával foglalkozzék és a vidéki tagtársak jelentéseinek figyelembevétele mellett mielőbb előterjesztést tegyen az elnökségnek.

f) *Szabó* Adolf jászberényi tagtárs betérjeszti a részben osztott izr. felekezeti népiskolák számára általa kidolgozott részletes tanmenetet.

A választmány örömmel vesz tudomást *Szabó* Adolf dolgozatáról, kiadja azt véleményezés végett a pedagógiai bizottság elnökének: *Schichtancz* Árminnak, és amennyiben a munkálatban kifejezett szempontok az új tanterv és a zsidó iskolák viszonyainak megfelelnek, lapunk a dolgozatot folytatásokban 1909. évi januártól kezdődőleg közölni fogja.

3. A választmány utasítja a titkárságot, hogy a fizetésrendezési törvénynek a zsidó tanítóságra vonatkozó eredményét a beérkezett jelentések alapján sürgősen állítsa egybe, különös tekintettel azokra, kiknek államsegély iránti kérvényüket a miniszter valamely oknál fogva visszautasította.

4. A választmány a következő segélyeket szavazza meg:

Egy fővárosi tagtársnak 6 heti rendes betegsegély címén 60 koronát, 2 vidéki tagtársnak 6—6 heti rendes betegsegély címén 60—60 koronát; egy vidéki rendes tagnak rendkívüli segélyképpen 40 koronát, egy nyugdíjas tanító nem tagnak segélyképpen 20 koronát, összesen 240 koronát.

5. A választmány a következő új tagokat veszi fel:

1. *Almási Ignác*, nyitrapereszlényi tanítót, 25 éves, 8 korona utánfizetés kötelezettsége mellett.

2. *Gyenes Zsigmond*, tolcsvai tanítót, 41 éves, 45 korona utánfizetés kötelezettsége mellett azon megszorítással, hogy koránál fogva csak 200 korona özvegyi segélyt biztosít.

3. *Schönberger Márton*, vágbesztercei tanítót, 33 éves, 24 korona utánfizetés kötelezettsége mellett.

Az új tagok felvételi okmányukat a folyó évre járó 8 korona tagsági díj befizetése után kapják csak meg.

Levelezés.

Az „Orsz. Izr. Tanító-egyesület“ tekintetes Elnökségének
Budapesten.

Tekintetes Elnökség!

Folyó hó 13-án kelt b. soraikat megkaptam. Azok birtokában elmulaszt-hatatlan kötelességemnek tartom, hogy a tek. Elnökségnek, amiért fizetésünk rendezése ügyében a miniszterhez többször eljárni, informálni és az ügy állá-sáról mindenkor minket pontosan értesíteni szives volt, úgy a magam, mint tantestületem nevében hálás köszönetet mondjak. Mély tisztelettel, igaz hálá-val, teljes elismeréssel adózunk és őszintén köszönjük, hogy a tek. Elnökség egyesületünk fontos és nemes célját szolgálva, ami ügyünket, az egyes taní-tók ügyét is, oly odaadással és szives készséggel támogatta. Jól esett tapasztal-nunk a tek. Elnökség szives figyelmét, jól esett éreznünk, hogy nem vagyunk magunkra utalva, hanem vannak férfiak, kik küzdelmünkben oldalunk mellé állva, reményünket ébren tartják, a siker elérésében segítenek. Miért ismét csak köszönetet mondok és kartársi üdvözlettel vagyok, az ungvári izr. elemi fiú és leányisk. tantestület nevében

Ungvár 1908. nov. 17.-én

a tekintetes Elnökségnek hálás hive,
Braunfeld Mór igazgató.

1908. október 28-dikától november 24-ig befolyt tag-dijak és gyűjtések kimutatása.

a) Pártoló tagdíjak:

	kor.		kor.
Izr. hitközség Igló	10.—	Cong. Izr. hitközség Szombathely	10.—
„ „ Nagyszentmiklós	10.—	Izr. iskolaszék Kiskőrös	10.—
		Összesen	40.—

b) Rendes tagok:

(Október hóban.)

	hátr. kor.	1908 kor.		hátr. kor.	1908 kor.
Almási Ignác, Nyitrapereszlény	*2.—	—.	Salczer Oszkár, Győr	—.	8.—
Balog Heimann, Jászberény	—.	8.—	Schönberger Márton, Vág-	—.	—.
Fischhof Márk, Heves	—.	8.—	beszterce. (IX/11)	*10.—	—.
Hertzka Izrael, Vágszered	—.	8.—	Schusdek Sándor, Nagybitse	—.	8.—
Krausz Ábrahám, Érsekujvár	4.—	4.—	Stern Sámuel, Szilágysomlyó	6.—	2.—
Paneth Lajos, L. Szt. Miklós (X/10)	—.	8.—	Weiszberger Fülöp, Cservenka	—.	8.—

(November hóban)

Adler József, Pécsvárad	—.—	8.—	Neumann Vilmos, Tiszabeő...	4.—	—.—
Almási Albert, Galgóc	—.—	8.—	Pauker Lipót, N. Szt.-Miklós	—.—	8.—
Altmann József, Gyulafehérvár	4.—	—.—	Pártos Károly, Vasvár	—.—	6.—
Barta Mór, B. Gyarmat	—.—	8.—	Perényi Tivadar, Budapest	—.—	8.—
Blau Mór, Nagymegyer	—.—	8.—	Pollák Joachim, N.-Tapolcsány	4.—	—.—
Blau Soma, Körmend	—.—	8.—	Rosenthal Rezső, Mohács	—.—	8.—
Blumschein Lipót, Esztergom	—.—	8.—	Reményi Lajos, Ráczalmás	—.—	8.—
Böhm József, Kisbér	—.—	8.—	Salgó Albert, Sárvár	—.—	8.—
Brill Géza, Vittencz	—.—	4.—	Scheer Aron, Kiskőrös	—.—	8.—
Bródy Armin, Pomáz	—.—	8.—	Schächter Károly, Györsziget	—.—	8.—
Engel Adolf, Budapest	—.—	8.—	Schön Dávid, Budapest	—.—	8.—
Fodor Adolf, Láz	—.—	8.—	Schönberger Márton, Vágbeszt.	*6.—	—.—
Fodor Dávid, Szentés	—.—	8.—	Schönberger Miksa, Zombor	—.—	8.—
Friedmann József, Kálóz	4.—	4.—	Schlesinger Ignác, Nagybjom	—.—	8.—
Gellért Mór, Sümeg	—.—	5.—	Schwarz Károly, Barcs	—.—	4.—
Geiger Miksa, Esztergom	—.—	8.—	Steiner Ignác, Léva	—.—	8.—
Glück Mór, Mezőtur	—.—	8.—	Stern Jakab, Budapest	—.—	8.—
Grosz Ignác, Deáki	*3.—	—.—	Strausz Emil, Miskolc	*8.—	—.—
Gyarmati Sámuel, Miskolc	—.—	8.—	Streisinger Sándor, B. Gyarm.	4.—	—.—
Hermann Sámuel, Kéthily	—.—	8.—	Szini Márk, Bonyhád	—.—	8.—
Horovitz Simon, Budapest	—.—	8.—	Szirtes Zsigmond, Paks	—.—	8.—
Kertész Ödön, S. A. Ujhely	4.—	4.—	Takács Ármín, Doroszló	—.—	8.—
Körösi József, Szombathely	—.—	8.—	Tolnai J. Béla, Budapest	—.—	4.—
Krausz Simon, Miskolc	—.—	8.—	Vámos Ede, Szécsény	—.—	8.—
Lampl József, Hidaskürt	—.—	8.—	Várad József, Gyöngyös	—.—	4.—
Letényi Armin, Varannó	—.—	8.—	Vitt József, Sárospatak	—.—	8.—
Lipkovics Emil, Kassa	—.—	8.—	Weisz Márk, Nemeskürth	4.—	6.—
Mandl Bernát, Budapest	—.—	8.—	Weisz Miksa dr., Budapest	—.—	8.—
Margitai Jakab, Füzesabony	—.—	8.—	Weisz Nátán, Turoluka	2.—	6.—
Mátrai Jakab, Zsolna	—.—	8.—	Weiszberger Fülöp, Cservenka	—.—	8.—
Mérei Samu, Budapest	—.—	8.—	Wurmfeld Ignác, Körmend,	—.—	8.—
Neu Lipót, Sárvár	4.—	—.—	Zeisler Mór, Kecskemét	—.—	8.—
			Összesen	73.—	477.—

*) Utánfizetés.

c) Adományok általános egyesületi célokra:

	kor.
N. N., Budapest	50.—
Szini Márk, Bonyhád	4 —
Összesen	54.—

d) Gyűjtés az árva-alap javára:

	kor.
Blumschein Lipót, Esztergom, gyűjtése	10.—
Klein J. Izsák, Aszód, gyűjtése	23.—
Szini Márk, Bonyhád,	30.—
Tantestület, Nyitra,	18.48
Wolf Sándor és neje, Budapest, Deutsch Arturné elhalálozása alkal- mából koszorumegváltás címén a Reif Jakab-árvaalpra	25.—
Összesen	106.48

e) Gyűjtés az Erzsébet kiházasítási alapra.

	kor.
Szini Márk, Bonyhád, gyűjtése	30.—

f) Gyűjtés az „Üdülő-telep“ javára.

	kor.
Almási Albert, Galgóc, rend. tagd. 5. részlet	2.—
Blau Mór, Nagymegyer	2.—
Chevra-Kadisa, Igló, pártoló tagdíj 6. és 7. részlet	10.—
Györi Adolf, Budapest,	5.—
Harsányi Adolf, Budapest, adománya	20.—
Hermann Sámuel, Kéthely. rend. tagdíj 1 részlet	2.—
Izr. népiskola tanulóinak gyűjtése Igló,	7.72
Izr. Nőegylet, Igló, alapító tagdíj 5. és 6. részlet	20.—
Letényi Armin, Varannó, rendes tagdíj 1. részlet	2.—

Lövy Mór, Igló, pártoló tagdíj 5. és 6. részlet	10.—
Lövy Mór, Igló, gyűjtése a beiratások alkalmával	20.—
Pauker Lipót, Nagyszentmiklós, rendes tagdíj 5. részlet	2.—
Rózsa Ede, Budapest, rendes tagdíj 4. részlet	2.—
Salgó Albert, Sárvár, rendes tagdíj 4. részlet...	2.—
Schwarcz Károly, Barcs, rendes tagdíj 9. részlet	2.—
Schön Dávid, Budapest, alapító tagdíj első rész	20.—
Szini Márk, Bonyhád, gyűjtése	30.—
Tolnai J. Béla, Budapest, pártoló tagdíj 4 részlet	5.—
Összesen	163.72

Szini Márk bonyhádi tagtársunk gyűjtésének részletezése; Bonyhádi Izr. Filléregylet (Hochsinger tanítónő révén.) 5.—, Honig Albert 5 —, Fleischmann Lipót 2.—, Dr. Oblath 1.—, Hirschmann F. 2.—, Guttmann-Brik 1.—, Szabadi Jenő 1.—, Müller Lipót 1.—, Barabás 1.—, „Judith“-leányegylet 6.—, (Spitz Cecilia tanítónő révén), Dr. Elbogenné 2.—, Schwartz Bernát 1.—, Dávidovics 1.—, Eisner Sándor 1.—, Stern Miksa 2.—, N. N. 1.—, Raubitschekné 1.—, Szini Márk, tanító 2.—, Kohn Mihály 1.—, Stern Ferencz 1.—, N. N. 1.—, Hesser Jenő 1.—, Fischof Izsó —.50, Káldor Ede 1.—, Eibenschütz Jakab 1.—, Schönberger Béla —.50, Grosz Sándor —.50, N. N. —.50, Dávidovics Jakab 1.—, Hirschfeld Béláné —.50, N. N. —.50, N. N. —.50, Kun Mór 1.—, Englmann Adolf 1.—, Reinstein Jakab —.50, N. N. —.50, Galandauer Gyuláné —.50, Holzmann 1.—, Englmann József —.50, Reich Ilonka —.50, Friedenthal Samu —.50, Kritzler Lipót —.50, Kellert Mór —.50, Goldfinger Ármin 1.—, Fein Lajos —.50, N. N. —.50, Dávid Márton 1.—, Krausz Sándor —.50, Klein József —.50, Krausz Zsigmond 1.20, Laufer Márkusz —.50, Stärk Adolf jun. 1.—, Litzmann Miksa 1.—, Dr. Rákos Miksa 1.—, Kacskovics Mihály —.50, Grosz Rezső 1.—, N. N. —.60, Eisner Jakab 1.—, Dr. Vámosi Ernő 1.—, N. N. —.50, Schwartz Lajos 1.—, Steiner Gyuláné —.50, Deutsch Adolfné —.50, Englmann Antal —.50, N. N. —.50, N. N. 1.—, Stein Salamon —.50, Lávitz Hermina — 50, Lövi Mihály —.50, Hajnal Jenőné 1.—, Lichter Simon —.50, Zucker Ármin —.50, Majtinszky Manóné —.50, Östreicher Józsefné —.60, Guttmann Menyhért 4.—, Waltner Ignác 1.—, Weisz Mihály 1.40, Schwartz Sarolta 1.—, Gerecs Sándor —.50, Schnitz Géza 1.—, Szeib József —.60, Schenk Lajos —.50, Kresz Emil —.50, Zimmermann M. —.60, Schwartz Ignác 1.—, Hoffmann Dávid 2.—, Strasser Samu —.50, Baneth Adolfné 1.—, Kuttna 1.—, N. N. —.50, Koralek Salamon —.50, Holländer Ignác —.50. Összesen 94 korona.

Klein I. Izrael aszódi tagtársunk gyűjtésének részletezése; Dr. Glück Adolf 3.—, Reiner József 10.—, Lövy Manó 5.—, Salzer Nándor 3.—, Gyűjtés az iskolában 2.—. Összesen 23.— korona.

Budapesten, 1908. november 24-én.

Györi Adolf,
egyesületi pénztáros.

Goldberger Simon

1833 – 1908.

A pesti izr. hitoktatók nestora, *Goldberger* Simon november hó 25-én rövid szenvedés után 75 éves korában meghalt. Egy hosszú, félszázadra terjedő eredményes tanítói munkásságot fejezett be a váratlanul jött halál. *Goldberger* Simon buzgó lélek volt, ki vallásos ihlettel végezte hivatását; tanítói kötelességének buzgó teljesítésében a neki feladatúl jutott szent szolgálatot látta, melynek élt, melynek minden erejével megfelelni igyekezett. Azzal a törhetetlen energiával, azzal a jámbor hittel és mély meggyőződéssel tanított 50 esztendőn át gyermekeket, ifjakat és felnőtteket vallásunk szent törvényeire, amellyel a régi rabbik, Izrael igaz mesterei, tanították és hirdették a vallás ígeit nemzedékről-nemzedékre. Életében kevés jót látott; a szegénység volt kísérője utolsó percéig, évtizedekig a legszűkösobb viszonyok között tengődött családjával együtt, szemefényét, legidősebb fiát, ki a pesti izr. hitközség hittanára volt, ifju korban ragadta el a halál, körülötte minden tekintetben megváltozott az idők szelleme, megváltoztak az emberek, — de ő nem változott; nyomor, szegénység nem béníthatták meg munkabírását, sorscsapás nem törte meg erejét, a meg nem értés, az övével ellentétes új szellem nem lankasz-

otta lelkesedését ; ő törhetetlen energiával és lelkesedéssel tanított tovább, bizva abban, hogy Isten szent igéi minden korban meghallgatást találnak, meggyőződve arról, hogy vallásunk ereje meg nem fogyatkozik az idők bármely változásával szemben is. Se hitben dolgozott fáradhatatlanul élte végéig, még nyugdíjaztatása után is. Midőn a pesti izr. hitközség közel 40 esztendői munkásság után felmentette a talmud-thoránál viselt állásáról, minden idejét a Chinuch Neorim egyesületnek szenteli, melyet ő alapított a vallástanítás új eszközéül. A tanításon kívül szabad idejét a zsidó hittudományban való buvárokodásnak szentelte, melyben elismert jártasságra tett szert ; ez volt öröme, ez lelkének nemes élvezete. Kötelességei hű teljesítésének tudata és boldog családi élete szeretett hitvese oldalán, imádott gyermekei körében, ezek adták meg neki azt a lelki egyensúlyt, azt a derüs világfelfogást, melyet sorscsapások közepette sem vesztett el. Ez a lelki harmonia, nyugodt, kontemplatív természete és kedves, előzékeny módora szerezték meg neki tanítványai ezreinek szeretetét, kartársai és tisztelői becsülését.

Ez a szeretet, ez a tisztelet és becsülés kísérte az agg mestert utolsó útján is, midőn nov. 27-én örök nyughelyére vitték. Koporsóját a tisztelők nagy sokasága vette körül, köztük a pesti izr. hitk. előljáróság és a Chinuch Neorim egyesület képviselői ; a Talmud-tóra tanári kara, a hitközség többi intézményeinek testületei és egyesületünk elnöke. A gyászházban dr. *Fischer Gyula* rabbi, ki maga is a megboldogultnak tanítványa volt, gyönyörű beszédben méltatta az elhunytak érdemeit, kiemelvén egyszerű, puritán jellemét. A gyászoló gyülekezet legnagyobb része a temetőig kísérte az elhunyt tetemeit, mire családja, barátai és tisztelői, kartársai és volt tanítványai meghatva, könnyes szemekkel búcsúztak el tőle a sír szélén.

Nyugodjék békében !

* * *

Életrajzi adatai a következők:

Goldberger Simon 1833-ban a trencsénmegyei Bánban született. 5 éves korában bibliát és 7 éves korában már talmudot tanult az atyai házban. 13 éves korában Nagy-Tapolcsányra került rabbi Jakab Sólém Szófer házába, ahol 3 esztendeig rabbi Wolf Tarczisz jesivájában tanult. Ezután Tejfalun rabbi Dávid Bisztricznél, Morvaországban, Lejnükben rabbi Salamon Quetschnél és végre Kolozsvárott rabbi Hillel Lichtensteinnél tanul, ki oklevelet állít ki neki. 20 éves korában Hidalmáson tanítónak választják, ahonnan egy év múlva Marosvásárhelyre megy, ahol 5 évig működik. 1860-ban Budapesten az izr. képzőintézetben tanítóoklevelet szerez és a pesti egyetemre rendkívüli hallgatónak iratkozik be. De nemsokára Bécsbe megy és ott három esztendőn át az egyetemre jár, filozófiát és pedagógiát hallgat, magát leckeadással fenntartván. Érdekes, hogy ez időben a fiatal Kleinmann Mór, a későbbi dr. *Kármán* két esztendeig nála tanul talmudot. 1864-ben Kismartonba rabbi *Hildeshimer* Izrael házába kerül, ki fiainak nevelését bizza rá, és kinek szemináriumában talmudot ad elő. Közben megnősülvén, 1867-ben Budapestre kerül ismét, ahol éveken át mint rabbiülnök szerepel, egyszersmind tanít az akkori ם״ב-ban és a már akkor fennálló talmudtórában. 1905-ig folyton ez intézetnél működött. Tanítványaiból a társadalom különböző osztályaiban nevesebbnél-nevesebb férfiak váltak. Nem egy nagytudományu magyar rabbi is tanítványa volt. 1871—1876-ban hatosztályu felekezeti magániskola volt a fiúk számára, melyet azonban a fővárosi iskolák szaporodása miatt eladni kénytelen. 1903. dec. 13.-án a Chinuch-Neorim egyesület, a hitközség előljárósága és tanítványai szép ünnepséggel jubilálták 70-ik születésnapja alkalmából.

Bárd Rezső.

Könyvismertetés.

Uj héber nyelvtan. Kellemes meglepetésben részesítette *Hornyánszky* Aladár pozsonyi theologiai tanár a magyar tudományos világot. Közzétette több évi alapos kutatása eredményét a magyar nyelven megírt Héber Nyelvtanában. (Héber Nyelvtan kezdők számára. Irta *Hornyánszky* Aladár I. kötet: Alaktan. Megjelenik a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter támogatásával. Budapest. Hornyánszky. 1908. 8° 339. old. Ára 4 korona.) Örömmel üdvözljük szerzőt, mint uttörőt ezen a téren Magyarországon. Kitűnően megírt, iskolai használatra szánt, magyar nyelven megírt héber nyelvtanaink voltak már eddig is. *Ballagi—Goldzieher* nyelvtana a hetvenes évek elején, *Stern* Ábrahám jeles kézikönyve, *Stern* Mór és *Fényes* Mór rövid vezérfonalai iskoláinkban kitűnő szolgálatokat teljesítettek. De hiányzott eddig az a rendszeres, alapvető munka, mely tudományos célnak is szolgál, hiszen az eddigi nyelvtanok elsősorban praktikus célokat tartottak szemük előtt.

A munka felosztása a következő: Írás és olvasás, hangtan keretén mássalhangzók és magánhangzók; alaktan keretén: a névmások, a gyökökről, az igék, az erősgyökű igék, erős igék suffixumokkal, gyöngye gyökű igék, a nevek, nevek erős gyökökkel, erős gyökű nevek suffixumokkal, nevek gyöngye gyökökből, számnevek, a pártikulák.

Hornyánszky munkája nem indul a német nagy grammatikusok mintáján, nem szolgál átültetése a német philologiai eredményeknek, a mint ezt hazai irodalmunkban megszoktuk. Minden tekintetben eredeti alkotással állunk szemben. E lapok keretét meghaladja a munka azon tüzetes ismertetése, melyet méltán megérdemelne, csupán néhány új szempontra akarunk utalni, melyek szerzőnk munkájában vezették.

Az egész nyelvtan tárgyalása történeti módszeren alapul, úgy hogy a nyelvtan lezárt egészet alkot és hogy a nyelvtant használó *meg is érti* a nyelv sajátos felépítését és állandóan szem előtt tarthatja a többi sémi nyelv sajátosságait is. Paradigmákat nem vágat be a tanulóval, hanem az maga képezi a formákat és így a nyelv mintegy megelevenedik előtte. Az egész nyelvtanon néhány consequensen keresztülvitt hangtani szabály vonul keresztül és így az egész alaktan könnyen áttekinthetővé válik. Az anyagból csak azt veszi föl, mire szüksége van a kezdőknek, tehát felveszi a rendes és szabályszerű formákat, másrésztől behatóan tárgyal olyan tényeket is, melyek egyebütt csak érintve vannak. Így behatóan tárgyalja a kétszeresen gyöngye gyökű igéket és neveket. A nyelvtan kezdőknek készült, azaz olyanoknak kiknek még semmi előismeretük nincs és így nem tételez fel semmit sem, hanem mindent megmagyaráz, és fokozatosan bevezet a nyelv sajátos épületébe.

Számos új eredményre is jut szerzőnk, melyek eddig még semmiféle nyelvtanban nem voltak meg és melyek az arabs és asszír nyelv összehasonlításából folynak. Egészen meglepő a magánhangzokról szóló fejezete. Ezen folyóirat keretét meghaladná ezen szempontok beható tárgyalása. Csupán kartársaink figyelmét akarjuk e nagy alkotásra terelni. Méltán megérdemli, hogy a zsidó tanítóóság, mint a héber nyelv természetes terjesztője, meghajtsa zászlóját *Hornyánszky* Aladár előtt, mint a héber nyelv alapos ismerője előtt, ki a filologiai kutatást ezen a téren valóban új mederbe terelte. A munka megérdemli a legmesszebb menő elterjedést.

Dr. Weisz Miksa.

Kísérleti Vezérkönyv a természettan elemei tanításához. Elemei, kézimunka (slöjd), ismétlő- és iparos tanonc-iskolai szaktanítók és tanítójelöltek használatára. Technikai utasításokkal, a tananyag vázlatos felosztásával, táblázatokkal, műszótárral és 447 képpel. Irta St. *Ióth* Kálmán, sz. f. v. polg. isk. tanár. Budapest az Atheneum irodalmi és nyomdai r. t. kiadása. 1908. Ára 8 korona.

Ha valaki tizenöt év óta tanítja a szaktárgyat, úgy az teljesen kiismerhette már azokat a gyakorlati fogásokat, melyek a tanítás intenzív tételéhez megkívánatnak és amelyek egyszersmind az eredményt is biztosítják. Szerző nem elégedett meg saját tapasztalataival, hanem tanulmányozta a külföldi legújabb és legkiválóbb forrásműveket, hogy egy teljesen kifogásolhatatlan munkát nyújthasson. Ismeri azokat a rendkívüli nehézségeket, amelyekkel a tanítóóság küzd a természettan tanításánál. Ismeri azt a hiányos előkészítést a fizika tanításában, mellyel a tanítójelöltek pályájukra bocsátatnak. Ismeri azokat az újabb hullámzásokat, melyek a tanítás terén felmerülnek, midőn mindenben a gyakorlati szempontot keresve, az anyatermészethez térünk vissza,

hogy innen vegyük tanításunk alapját. Ezt a nagy ellentétet akarja szerző elsímitani azzal, hogy olyan vezérkönyvet nyújt a tanítóságnak, melynek utmutatásai szerint a járatlanabb tanítók is könnyű szerrel birkózhatnak meg feladatukkal, midőn a természettani tárgyakat tanítaniok kell.

Munkáját négy főrésztre osztotta. Az első rész tárgyalja azokat a módszertani utasításokat és technikai fogásokat, amik a tanítás eredményességét biztosítják. A tanítás a tapasztalásból, a tanuló körül mindennap ismétlődő jelenségek köréből, az érdeklődését lekötő legegyszerűbb tüneményekből induljon ki. De különösen *irányítsuk a tanulók figyelmét* egyes természeti jelenségekre, hogy tapasztalásokkal, megfigyelésekkel jöjjenek az iskolába. Szoktassuk őket, hogy szerzett készség alapján önállóan vonják le az egyszerű természeti törvényeket. Már a legelső fokon folytassuk az ily módon szerzett megfigyelések megbeszéléseit. Használjunk fel minden alkalmat, hogy a gyermekek érdeklődését a természetben megnyilvánuló valóságok kutatására, fejlődésükben való követésére irányítsuk. Ezért kísérleteket mutassunk be. Ezek háromfélék: *alapkísérletek*, ha még nincsenek tapasztalataik abból a körből, amit tanítani akarunk. Pl. Bemutatjuk, hogy az égést a levegőben levő oxigén táplálja. Másodszor: *igazoló kísérletek*, midőn fejtegetéseinket természeti törvénnyel bizonyítjuk. Pl. Ha a levegő oxigénje elfogyott, azt az égő anyag vette fel, tehát itt sulyszaporulat áll be. És végül *kutató kísérletek*, midőn a tüneményekre ható körülményeket kutatjuk. Pl. tapasztaljuk, hogy a mágnes vonzotta a vékony cérnára kötött vasdarabot. Kérdés azonban, hogy érvényben marad-e hatása apapiron vagy az üvegen keresztül? A kísérlet minden nehézség nélkül vezessen rá a természeti törvényre; túl ne lépje a tanuló fel fogását és ne legyen hosszadalmas. A tanulók már előzetesen tudják a kísérlet célját. Végül, amennyiben lehetséges, a kísérlet után mutassuk meg a valóságban állításunk, bizonyításunk alkalmazását. Szerző módszertani fejtegetésben mutatja be egy-egy órának felosztási vázlatát.

Könyvének második részében szerző a tananyagot osztja be heti leckékre. Az egyes leckeiket vázlatosan fel is dolgozza; közli az egyes alkalmakkor szükséges taneszközöket. Pl. 54. lecke. Tárgy: a mágnes sarkai, az iránytű. *Cél*: az iránytű ismertetése. *Előkészítés*: bemutatjuk az iránytűt, amit a gyermekek már az alsóbb osztályban is láttak. Elmondjuk azt, amit róla tudnak. Emlékezetükbe idézzük azon kísérletet, mikor a 8. leckében a mágnespatkóval a vasat a kén keverékéből kiválasztottuk. Vonzza-e a mágnespatkó a nagyobb darab vasat is (fiókkulcsot), vonzza-e az aczelt (író-toll) a nikkelt, rezet, ezüstöt, a krétát, fát, homokot? Szabály levonása. *Tárgyalás*: Egy mágnesrudat papirosra öntött vasporban hengergetünk (a mágnes sarkai). Papirosra vasport szórunk, a papiros alá tartjuk a mágnes két sarkát (a mágneses erővonalak szemléltetése). Két mágnesű sarkainak egymásra való hatása (kísérlettel). A két mágnesűt egy-egy erősebb mágnesrud közelébe helyezzük, mindkét mágnes más-más helyzetet vesz fel; kitérítvén, ezen helyzetébe tér vissza. (A mágnesűt tehát mágneses erő tartja állandó helyzetében. Következtetés. A föld maga is mágnes.) Szélrózsa és kompasz szemléltetése. Az astatikus tű. *Kapcsolat*: Erdőben, tengeren miként használjuk a kompaszt. Iránytű hatása a tengeri hajózásra. *Utasítás*: Miként kell egy kötött mágnessé átataktítani. *A tanítás eszközei*: 2 drb. iránytű, 2 mágnesrud, mágnespatkó, vasreszelők, papirlap, kompasz, a szélrózsa nagy rajza, kötött, egy nem mágneses acélrúd, kulcs, író-toll, ezüst-, nikkelt- és rézpénz, üveglemez, gyújtószál és astatikus tű.

A harmadik rész tartalmazza a kísérletekre, kisegítő eszközök készítésére és összeállítására vonatkozó részletes utasításokat. A fenti példákhoz l. a 258. oldaltól a 262-ig.

A negyedik részben néhány gyakorlati táblázat és a rövid természettani műszótár van. Így a sűrűség-táblázat szilárd, cseppfolyós és légnemű testeknél. Az izzóvas hőfoka színárnyalatok alapján. A víz forráspontja különböző légnyomás alatt. A gyakoribb elemek vegyjelének equivalens-atom és molekulasulyáról. Az egyes anyagok olvadási foka stb. A műszótárból is egy példa a fenti lecke-vázlatból: *astatikus* (gör. a = nem) statós = állandó, tehát ingadozó, oly mágnesűkre mondják, melyeket csak rendkívül csekély erő tart észak-déli irányban. Ez az egy példa is mutatja, mennyire körültekintő leírást, utbaigazítást nyújt szerző a legkisebb dolgokban is. A könyvet 447 igen sikerült kép díszíti. Szükségesek ezek, hogy minden egyes

kísérletnél a tanító lássa, milyen alakban kell eszközeit használnia és kísérleti alkalmazásában felmutatnia.

Rámutattunk így St. *Tóth* Kálmánnak hasznos, közszükségletet kielégítő könyvére, feltüntetni kívántuk használási módját, most még röviden összefoglaljuk előnyeit: a gazdag tartalmat, a gyakorlati irányú feldolgozást, a könnyed, érthető szép nyelvezetét, mindez értékessé és dícséretre érdemessé teszi e művet. Midőn mindjobban hangoztatjuk, hogy zsidó iskoláinkban is sokkal nagyobb súlyt kell fektetnünk a természettani oktatásra, hogy növendékeinket a való élettel, ennek jelentőségével, a jelenségek fontosságával, kapcsolatával, a jövőben fellendülésre vinni óhajtott gyakorlatiasabb életmóddal kell megismertetnünk, erre őket úgyszólván rákényszerítünk: akkor minden zsidó iskola kötelességet teljesít e szempontból, ha ezt a kiválóan gyakorlati irányú, jeles könyvet tanítói könyvtára számára megveszi, de nem szabadna hiányoznia e könyvnek egy olyan tanító könyvtárából sem, ki természettudományokkal foglalkozik, vagy természettant tanít.

Pintér Zsigmond.

Bibliai történetek izraelita népiskolák számára, különös tekintettel a leányiskolákra. Irta *Arvay* József, néhai zemplénmegyei tanfelügyelő közreműködésével *Rosenmayer* Izsák, néhai iskolaigazgató. Tizedik *Knopfler* Sándor által javított kiadás. Sátoraljaujhely. Kiadja Löwy Adolf, 1908. Ára 80 fillér.

Ez a maga idejében nagyon elterjedt és sok tekintetben úttörő könyvecske most új és javított kiadásban jelent meg. És már az a tény, hogy ez már a *tizedik* kiadás, ami magyar tankönyvnél és különösen zsidó tárgyunál ritka jelenség, továbbá az, hogy az új kiadást *Knopfler* Sándor dolgozta át, igazolja, hogy a művecske ma is jó szolgálatot tehet a tanítónak. A könyv, mely 10 nyomtatott ívre terjed, 90 fejezetből áll és a világ teremtésétől a második jeruzsálemi szentély pusztulásáig tárgyalja több-kevesebb részletességgel Izrael történetét. Minden fejezet végén ismétlődő kérdések vannak, a könyv végén pedig szerző alfabetikus sorrendben a bibliai történetben előforduló neveket hozza rövid magyarázattal. R.

HIREK ISKOLÁINK ÉLETÉBŐL.

Egy iskolafelavatás tanulságai. Soha sem kongtak a zsidó iskolák felett vészharangok oly véstetjesen, mint napjainkban. Minden új, a népoktatást érintő törvény, egy-egy új fejszecsapás a zsidó népiskola viharedzett tisztos törzsfájára. Végünk van! Mi lesz! kiáltjuk mindnyájan, kétségbeesés és gond fészkel be magát felekezetünk népoktatását szíven viselő férfiak lelkébe. Hisz nem a tanítókról van szó, hisz azok csak eszközei a magasztos eszmének, a felekezet érdeke és pedig eminens érdeke a zsidó iskolákat minden erejükből fölvirágoztatni. Vallás és iskola szoros nexusban állanak egymással. Az iskola azon fundamentum, amelyen a felekezet felépül, ha az alap gyenge lesz, romba dönti az egész épületet, ha az bár milyen ornamentálisan épült is. Mégis mit tapasztalunk ennek ellenére? Az állam és felekezet mintegy szövetkezve rombolják le a hitközség legbecsesebb intézményeit. Az első hatalmi érdekből, a másik anyagi érdekből, de amint a tapasztalat bizonyítja sokszor könnyelműségből, amit hosszabb rövidebb idő múlva keserves megbánás követ, visszasírván eltemetett iskoláját.

Ha kartársaim, különösen azon vidékről valók, ahol felekezeti iskoláink nagyon is ingó alapon állanak; továbbá azok a zsidó tanügybarátok, akiknek szívet az iskolák jövője aggasztja, október 25-én Tiszabő (Jász-N.-Kun-Szolnok) községben megjelentek volna, igazi lelki örömben lett volna részük. Tapasztalták volna az Írás eme szavait: „*Nem alszik, nem szendereg Izrael őrzője.*“ Reményt, bizalmat nyertek volna egy szebb jövőben.

Tiszabő hitközsége földrajzi fekvésének köszönhette szép, virágzó multját és ugyanez okozta vesztét. A Jászság és Nagykovács közö ékelve 1848-ig, mivel ezen ideig sem a Jászságban, sem a Nagykovácsban zsidó le nem telepedhetett, e községben lett lebonyolítva azon vidék mozgó kereskedelme. Innen áradtak szét és itt folytak össze a hitfelek, mint egy medencébe. Itt oly hitközségi élet virágzott, melynek fényes nyomai mai is bámulatot gerjesztenek. A változott viszonyok folytán az, ami felvirá-

goztatta, lön süllyedésének oka is. A Tisza zugában fekvő, a vasuti közlekedéstől igen távol, egy városhoz sem közel, a hitközség visszafejlődött. Hogy minő hitközség volt Tiszabó, annak ilustrálására felemlitem, hogy alig van Jász-N.-Kun-Szolnok megyében község, amelyben Tiszabóról származó zsidó ne lakna. Fegyvernek, Tiszaroff, Kötelek, Nagyköcs, Tiszasüly, Tiszabura községek izr. lakói tiszabói gyarmatosok. Szolnok, Kun-hegyes, Törökszentmiklós, Kisujszállás községekben tömegesen laknak, sőt Budapestre is közel 20 család származott. Tiszabó adott már Budapestnek Chevra Kadisa elnököt, *Ehrlich* Mózes személyében, rabbit *Hirsch* Mark, volt óbudai, jelenleg hamburgi főrabbi személyében.

Hogy hazafias tekintetben is megállta a hitközség a helyét, azt fényesen lehet bizonyítani. Már 1845. április havában tartott közgyűlésén kimondja, hogy minden irományát ezentúl honi nyelven szerkeszti és jegyzőkönyveit magyarul vezeti, vagyis már 63 évnél hosszabb idő óta. Alig tudok rá példát. 1848-ban fia a szabadságharcban fegyverrel kezükben vettek részt, sőt két ifjút huszárnak soroztak be, akik közül egy, *Steinberger* József most is él. Hazafiasságukért 1500 ezüst forint bírságot fizettek. A pénzt Tiszafüreden kellett lefizetniök. A róla szóló nyugtát kegyelettel őrzik a hitközség.

Iskolája már rég megünnepelhette volna 60 éves jubileumát, biztos adatok bizonyítják, hogy a 40-es évek elején már 2 tanteremmel bíró iskolája volt, sajnos az 1881-ik évben fennforgott rabbikonfliktus az iskola vesztét is okozta; rövid ideig zugiskolává süllyedt, de már 1887-ben ismét teljes gondját képezte a hitközségnek, amikor is e sorok írójára háramlott a feladat, régi fényét visszaállítani. Ezen időtáiban, erősen folyamatban volt még a hivek vándorlása, nem lehetett tudni hol állapodnak meg. Volt oly tanév, amelyben a tanulók $\frac{2}{5}$ -öd része elköltözés folytán kimaradt. De ez az állapot az iskola existenciájára semmi befolyással nem volt, még pedig azért, mert a főjövedelem nem a tandíj volt, hanem a kultuszadó, a tandíjjak csökkenésével a kultuszadók emelkedtek. 1887-ben 37 tanuló volt, néhány évig variált 30 és 40 között, aztán csökkent 20—30 körülre. 1901-ben 17-re száll le, 1906-ban ismét 37. 1907-ben pedig már annyi tanuló jelentkezik, hogy a tanterem nem képes befogadni őket. Az iskola oly nélkülözhetetlen intézménye e hitközségnek és ezen tudat annyira vérévé vált a hitközség tagjainak, hogy a hitközség fenállása mint egy attól függővé van téve. Az iskola gondozása a rossz napokban meghozta a maga jó gyümölcseit. A környék falvaiban lakó hitfeleink közül többen direkte azért költöztek ide, mert itt izrael. iskola van; ily módon a kultuszadó-jövedelem is gyarapodott. Mások, mivel ide nem költözhetek, gyermekeiket küldték ide tanulni, ezzel szaporodott a tandíjjövedelem. A keresztények meggyőződtek a zsidó iskola magasabb színvonaláról s évente mind többen iratták be gyermekeiket és szívesen fizetik a tandíjt (20 kor. évente), már 1906-ban 9, 1907-ben 11 a folyó tanévben 14 másvalású látogatja az iskolát, több azért nem, mert a tanítás sikerét kockáztatná a nagyobb szám.

Évek óta egy aggodalom bántotta a hitközséget: az iskolaépület rozoga állapota, amely különösen az 1907. XXVII. t. c. követelményeinek sehogy sem felelt meg. Új épületet kellett építeni, még pedig sürgősen. De honnan és miből? Az országos kéregetés dehonostáló, nem sok reménnyel kecsegtet, aztán sokáig is tart. Egy lelkes iskolaszéki elnök buzgalma, fáradozása egyesegyedül elég volt, hogy egy gyönyörű a pedagógiának és hygiénának mindenben megfelelő iskolaépület emelkedjék, anélkül, hogy a hitközséget egy fillér is terhelje. Majdnem mesészerű és mégis igaz! A szunnyadozó áldozatkészség felélesztése, a felébresztett hitbuzgóság, a félreismert jóltevők felismerése, a rejtett nemesszívűség megnyilatkozása csodákat mivelt. Adtak olyanok, akikre nem is gondoltak, jöttek adományok teljesen ismeretlenektől, olyanoktól, akiket csupán a szép eszme hevített, és mikor már az iskola kész, annak felszerelésére dr. *Tarjány* Mihály fővárosi ügyvéd 150 korona értékű tanszert adományoz. A politikai község egyhangúlag 300 koronát szavazott meg az iskola céljára. E kettőt említem meg, mert az összes adakozók elsorolása túl sok tért foglalna el. Ime, nem kell kétségbe esni. Nagyszerű látvány volt, amidőn egyszerű paraszt emberek kocsijaikkal, lovaikkal megjelentek egy zsidóiskola építése körül ingyenes munkát végezni. Ezen példán felbuzdulva, a kebelbeliek minden igavonó állatjaikat rendelkezésre bocsátják, a mesteremberek kézi munkával járulnak hozzá, és hogy minél díszesebb legyen, ingyen szépen ki is festik.

Amidőn október 25-én a templomban a felavató istentiszteletre összegyűltünk, látva az ünnepélyes hangulatot, a többi felekezet nagy érdeklődését, az ünnepélyesen kiöltözött, nemzeti zászlók alatt lépdelő tanítványaimat, igazi örömkönnyek csillogtak szempilláimon.

Ha még megjegyzem a keresztények magasztaló elismerését a zsidók áldozatkészsége felett, azt a büszke öntudatot, ami minden egyes hitközségi tag keblét eltölti, látva pompás iskoláját, azon óhajomnak adok kifejezést, vajha minden hitközségben volnának lelkes vezérek, akik iskoláink ügyét igaz meleg szeretettel szívükön viselnék és a mi iskolaavatási ünnepünk tanulságait levonnák, akkor csakhamar elnémulnának a vészharangok és mindenütt a veszélyeztetett helyeken felhangzanának azok a hálazsoltárok, amelyekkel a mi ünnepélyünkön dicsértük az Urat!

Tiszabó.

Neumann Vilmos.

Halász Nátán bucsuzása. November 14-én, a budapesti izraelita leányiskola ifjusági istentisztelete után, bucsuzott *Halász* Nátán igazgató iskolájától, kartársaitól, hitközségétől. A bucsuzás a nevezett iskola imatermében folyt le. Az istentisztelet keretében *Scheiber* Lajos hittanár szép egyházi beszédben méltatta a nyugdíjba vonuló igazgató érdemeit. Amint az ifjusági istentisztelet utolsó akkordjai elhangzottak, *Stiller* Mór dr., a pesti izr. hitközség oktatásügyi szakosztályának elnöke köszöntötte a tanügy iránt érzett mély szeretetének, komoly lelkesedésének szavaival a nagy munka után nyugalomba vonulót s az Elöljáróság nevében mondott köszönetet *Halász* Nátánnak fáradhatatlan munkájáért, mellyel a hitközség ez iskoláját fölvirágoztatta. Utána *Munkácsi* Bernát dr. hitközségi tanfelügyelő ünnepelte *Halász*-nak igaz, mély vallásosságát, mely számára az egész magyar zsidóság osztatlan rokonszenvét vívta ki. Majd *Stern* Ábrahám lépett az agg tanférfiu elé s a testvér-fiúiskola üdvözlétét tolmácsolván, igen szép, kerek beszédben utalt *Halász* legfőbb érdemére, arra, hogy működésében mindig igyekezett igaz vallásossággal modern életfelfogást egyesíteni. Utána a leányiskolai kartársak nevében *Schichtancz* Ármin id. igazgató szólt, ki az egész testület nevében fogadalmat tett, hogy a *Halásztól* megkezdett úton fog tovább dolgozni ez iskola minden munkása Izrael jövődjének előkészítésén. Majd egy leánynövendék lépett a közönség elé és szabatos magyar beszédével mély hatást tett ünnepeltre és ünneplőkre egyaránt. *Halász* Nátán könnyekig meghatva mondott köszönetet a szíves szavakért. Jelen voltak a fiúiskolai kartársak népes küldöttségén kívül *Adler* Lajos és *Grauer* Vilmos dr. előljárók s a nagy templomi istentisztelet végeztével a teljes rabbínatus is, melynek tagjai közül *Kohn* Sámuel dr. mondott néhány meleg ünneplő szót a bucsuzóhoz. Este közös vacsorán folytatódtak az ünneplő szónoklatok és ezzel több mint öt évtizedes tanítói működése után valóban megérdemelt nyugalomát kezdé meg oktatásügyünknek egyik sokat dolgozott, neves tagja.

Kauhen.

Jubileum. A Marostorda-vármegyei általános tanítótestület *Deák* Lajos kir. tanácsos tanfelügyelőségének 25 éves fordulója alkalmából Marosvásárhelyen 1908. nov. 4-én délelőtt 10 órakor a vármegyeház nagytermében díszközgyűlést tartott. Nagyszámu és előkelő közönség gyűlt össze az ünnepelt tiszteletére. A közönség soraiban ott voltak ifj. *Ugron* Gábor főispán, *Takács* huszárezredes, Maros-Torda és a szomszédos vármegyék küldöttségei, az egész megye tanítósa, *Karácsonyi* apátplébános stb. A közgyűlés megnyitása előtt küldöttség ment a jubilánsért, kit szünni nem akaró, lelkes éljenzés fogadott. *Lénárt* József tiszteletbeli elnök meleg szavakkal üdvözölte a megyebizottság nevében, mire *Máthé* József egyesületi elnök *Deák* Lajos kir. tanfelügyelő életrajzát olvasta fel, melynek keretében Marostordamegye népoktatásában kifejtett szerepét és érdemeit méltatta. Ezután a különböző egyesületek és hitfelekezetek küldöttségei üdvözölték az ünnepeltet. *Ravasz* esperes lendületes üdvözlő beszédében *Deák* Lajos pártatlanságát emelte ki. A zsidó iskola képviselőjében megjelent dr. *Lővy* Ferenc iskolaszéki elnök pedig megemléltette, hogy a zsidó iskola részére kieszközölt államsegéllyel és a zsidó iskolaügy iránt tanusított jóindulatával nagy érdemeinek sorozatát tetézte. Az üdvözlések sorát *Rusetek* Károly segédtanfelügyelő lelkes beszéde zárta be. Ezekután *Deák* Lajos, kir. tanácsos, tanfelügyelő szívből eredő köszönetet mondott az üdvözlésekért, megígérvén, hogy a neki átnyújtott Arany-Albumot, melyben a megyei tanítósaág arcképei vannak, s mely a legkedvesebb emléktárgyai közé fog tartozni, örök emlékül megőrzi. A magasztos

ünnepet *Lénárt* elnök zárószava és a Szózat eléneklése fejezte be, mely után a vendégek közeledre gyülekeztek. P. C. V.

Jubileum. *Havas* Henrik kiskőrösi izraelita elemi iskolai tanító a folyó 1908-ik évben tölti be 25 éves szolgálati idejét. Huszonöt év sok idő olyan ember életében is, aki nem az elemi iskolai tanítás terén fáradozik, hát még olyan egyénnél, aki ezen küzdelmes pályán örli agyon idegzetét. *Havas* Henrik tanítványai és tisztelői hálás szeretettel jutalmazták őt eddig is munkálkodásáért, de negyedszázados jubileumát nem hagyhatják most nyomtalanul eltűnni. Volt tanítványainak és tisztelőinek nagy seregével egyetértve határozta el a kiskőrösi izr. iskolaszék, hogy *Havas* Henrik jubileumát még az 1908-ik évben nyilvános ünnepléssel üli meg, a melynek keretében megfelelő jubiláris ajándékkal fogják megörökíteni a volt tanítványok és tisztelők tanítójuk iránti hálójukat.

Felkérjük volt tanítványait, tisztelőit, hogy sziveskedjenek a jubiláris ajándékszánt adományait a Kiskőrösi Közgazdasági Bank Részvénytársasághoz, amely a befolyandó összegek kezelését ingyen volt szives elvállalni, mielőbb beküldeni.

A jubiláris ünnepély megtartásának napjáról, annak programjáról értesíteni fogjuk az érdeklődőket. A kiskőrösi izraelita iskolaszék nevében: *Dr. Abonyi Ignác* iskolaszéki elnök.

Erzsébet ünnepély. Az Orsz. Izr. Tanítóképzőintézet *Kiss József önképzőköre és zeneköre* 1908. nov. hó 22-én a pesti izr. hitközség dísztermében szépen sikerült *Erzsébet ünnepélyt* tartott, melynek napirendje a következő volt:

1. Megnyitó, tartotta *Kemenes Mór*. — 2. Nyitány Schuberttől, előadta a zenekar. — 3. Emlékbeszéd, tartotta dr. *Harmos Sándor* tanárelnök. — 4. Pósa Lajos: A gödöllői erdő, szavalta *Dicker Béla*. — 5. Major J. Gyula: Gyászkar, előadták *Weisz A., Blau A., Benedek M., Lówy K.* quartet kísérettel. — 6. Váradi A.: Erzsébet, szavalta *Rubinstein Lipót*. — 7. Simonetti A.: Madrigale, előadták *Gottlieb L., Steiner Zs., Weisz D., Eppler H., Kemenes M.* — 8. Zárszó, tartotta *Gottlieb Lajos*. A zene és énekkart *Gottlieb Lajos* zenekari elnök vezényelte.

Személyi hírek. Érdemes tagtársunk, *Kacz* Henrik lipótszentmiklési tanító nov. 1-én 36 évi sikeres tanítói munkásság után nyugalomba vonult. Ez alkalomból a „Liptó“ c. Liptószentmiklóson megjelenő heti lap hosszabb, magasztaló cikkben ismerteti *Kacz* Henrik tanítói és társadalmi munkásságát, különös dicsérettel kiemelve azokat a nagy érdemeket, melyeket tagtársunk a magyarosítás terén szerzett. — *Fürst* Béla volt kiskúnmajsai tanítót a szabadkai hitközség középiskolai hitoktatónak választotta meg.

VEGYESEK.

Figyelmeztetés. Fővárosi és vidéki tagtársainkat ismételten kérjük, hogy hátralékos tagdíjaikat mielőbb küldjék be; legkésőbb december 31-ig, amikor könyveinket lezárjuk. Az ezután beérkező fizetéseket már mint hátraléktörlesztést leszünk kénytelenek elkönyvelni.

Egyszersmind értesítjük rendes tagjainkat, hogy személyekhez intézett intőleveleket nem küldünk többé szét, hanem mindenki, akit illet, jelen sorainkat vegye figyelmeztetőnek.

Radó Vilmos V—VI. osztályos olvasókönyve. A Radó féle olvasókönyvünk 4. kötete, mely az V—VI. osztályoknak szól, teljesen elfogyott és új kiadásra szorul. Pedagógiai bizottságunk a szerzővel együtt e hetekben fog a könyv új kiadásával foglalkozni és megállapítja majd azokat a változtatásokat és javításokat, melyek szükségesek egyrészt az új Tanterv és Utasítások követelményei folytán, másrészt azon tapasztalatok alapján, melyeket a gyakorlat ama 12 év alatt észlelt, mióta a könyvnek forgalomban levő kiadása megjelent. Ez alkalomból egyesületünk elnöksége felszólítja mindazon kartársakat, kik V—VI. osztályban tanítanak vagy tanítottak és e könyvet használják, hogy tapasztalataikról és a változtatásokra és javí-

tásokra vonatkozó javaslataikról mielőbb írásban értesítsék az elnökséget, hogy a pedagógiai bizottság és szerző azokat figyelembe vehesse. — Minthogy kiadónknak alig van már példánya a most forgalomban lévő kiadásból, egyuttal felkérjük tagtársainkat, hogy értesítsenek bennünket arról, vajjon a lakóhelyeiken lévő könyvkereskedőknek nincsenek-e e könyvből felesleges példányaik és mennyi.

Helyreigazítás. Múlt számunkban „A kinyilatkoztatott vallás“ c. hittani vezérfonalat ismertettük. E közleményben sajtóhiba folytán a szerző neve tévesen dr. *Glück* Áronnak volt szedve. A szerző neve helyesen dr. *Güns* Áron, mit ezennel rektifikálunk.

Az Országos Rabbiegyesület Havi közlönye. A nov. 1-én megjelent 9. számnak a tartalma a következő: A községkerületi elnökök emlékirata. — A rabbik tudományos működése és egy zsidó közkönyvtár. Irta dr. *Blau* Lajos. — Az előadás művészete. Irta dr. *Eisler* Mátyás. — Krónika. — A folyóirat szerkesztője: dr. *Neumann* Ede, nagykanizsai főrabbi, előfizetési ára évi 6 K.

Füzi Márk könyvei. *Füzi* Márk tagtársunk számtani tankönyvét és vezérfonalát már ismertettük lapunkban. A Néptanítók Lapja nov. 19-én megjelent 47. számában részletesen ismerteti a könyveket és dicsérő bírálatot mond róluk. A könyvek címe a következő: *Szemléltető számtani olvasókönyv* a népiskolák I. osztályának. Az új min. tanterv és saját módszere alapján írta: *Füzi* Márk, népiskolai tanító. Ara 50 fillér. Szerző kiadása, Liptószentmiklós. Enged. 109.381/1906. sz. min. rend. — Vezérfonal az I. osztály szemléltető számvetési olvasókönyvéhez a II. osztály anyagával. Irta *Füzi* Márk, népiskolai tanító. Ara 80 fillér. 3 szemléltető táblával. Szerző kiadása. 1907.

Izrael története. *Stern* Ábrahám hittani könyvei, melyeket a bírálók és mindazok a hitoktatók, kik e könyveket évek óta használják, felette dicsérnek, új átdolgozott kiadásban jelentek meg. A könyvek a közép- és a polgári fiú- és leányiskolák I. és II. osztályai számára készültek és főképpen a közös iskolák hitoktatásánál váltak be kitűnően, de jó szolgálatot tesznek az izr. felekezeti polgári iskolákban is. Az I. kötet ára, mely az Ötkönyvet dolgozza fel 1.80 K, a második köteté, mely Izrael birodalmának történetét az első templom pusztulásáig öleli fel, 2 K. A könyvek megjelentek Singer és Wolfner könyvkereskedőknél.

Előfizetési felhívás. *Gedő* Lipót fiatal kartársunk december második felében verskötetet ad ki, melyhez Dr. *Bánóczy* József a következő előszót írta:

„A fejlődés homályába halandó szem be nem tekint, de a kibontakozó élet jelenségeit figyelni hálás, mert tanulságot ígérő foglalkozás. *Gedő* Lipót verseiben ily életre kelést, napsugár felé törekvést látok. Nincs még tisztában magával, forrong és erjed — ez ifjú éveinek joga és szabadalma. De hisz a poezisben igaz szívvel s magaslatai felé tör őszinte lélekkel. És ez igyekezésében nem a sikert keresi, hanem önmagát és az „úttalan utat“, mint maga mondja:

*Nem ismerem még, hogy mi a siker,
Csak azt tudom hogy menni menni kell.
Tüzes szemmel föl a napba néztem,
Nem féltem
S ha labam zöld oázhoz nem is ért,
Nem kérdeztem: miért?*

Hiszem, hogy elegendő számmal akadnak, kik rokonérzésükkel kísérik a keresőt, s e kis gyűjteményben, velem együtt, zálogát látják a fiatal költő biztos fejlődésének, melyet várunk és óhajtunk.“

Előfizetési jelzések szerző címére: VIII. Lujza-utca 17. alá kéretnek.

Megjelent. Az iskolán kívüli népoktatás. Irta *Göndör* Ferenc áll. népiskolai igazgató. Budapest, 1908. Singer és Wolfner könyvkereskedése. Ara 50 fillér. A jól megírt füzet a kérdést érdekesen tárgyalja. Ajánljuk olvasóinknak.

Teljes megélhetést nyújt a Gyorsírástudományi Társulat *Goldberger* szakiskolája Király utca 98/b, mely teljes kiképzést nyújt úgy a gyorsírásban, mint gépírásban, könyvelésben stb. Vezetője: *Révai* Adolf székesfővárosi tanító-igazgató. Bővebbet a hirdetési rovatban.

FLEISCHER ZSIGMOND.

Ismeretlen tanító neve ez eddig, kit ma a siker szerezte hírnév az ismeretlenség homályából kiemelt és érdeklődésünk középpontjába helyez. *Fleischer* Zsigmond nyitrai tanító „*A négy fiú*” című elbeszélésével megnyerte az Imitnak szépirodalmi munkára kitűzött pályadíját. Ez annál nagyobb esemény, mert eddig az Imitnek hasonló pályázata meddő maradt, s mert a bírálók: *Agai* Adolf, *Bánóczy* József és *Lenkei* Henrik nagy dicsérettel szóltak a munkáról és egyértelműen a pályadíjra érdemesnek ítélték, s mert a pályadíjnyertes elbeszélés ifjusági olvasmányoknak van szánva. November 28-án*) volt az Izr. Magy. Irodalmi Társaságnak az a nevezetes választmányi ülése, melyen a bírálóbizottság jelentését nagy örömmel emelték határozattá. S mikor az elnöklő dr. *Bacher* Vilmos tanár a jelígyés levelet kibontotta és abban egy ismeretlen nevet, *Fleischer* Zsigmond kartársunk nevét találta benne, mindenki tiszta szívből örült az eredménynek, abban a meggyőződésben, hogy a Társulatnak sikerült egy új tehetséget felfedeznie, mely sok reményre jogosítja még a magyar Izraelt.

A pályadíjnyertes kartárs fiatal ember. *Fleischer* Zsigmond szül. 1883. okt. 31-én Jászfaluban, Komárommegyében; szülei jelenleg Érsekújváron laknak, hol atyja szállító. A képzőintézet I., II. és III. évfolyamát magánuton végezte, a IV. évfolyamot nyilvánosan az Orsz. Izr. Tanítóképzőintézetben. Képesítőt ugyanott 1906-ban tett, amikor is jeles oklevelet szerzett. Azóta Nyitrai Tanítóképzőintézetben működik. Az izr. képzőintézet Önképzőkörének évkönyvei két irodalmi kísérletéről tesznek említést, egy héberből átültetett verses fordításról, melyről a bírálók igen kedvezően nyilatkoztak és több versről „A gyermek és a szórakozott tanár” címen, melyeket az évkönyvben örökítettek meg.

Őszinte örömmel és kartársi szeretettel üdvözljük fiatal kollegánkat. Büszkék vagyunk arra, hogy ez értékes kitüntetés zsidó tanítót ért. Adja Isten, hogy e jelentős siker fényes pályának legyen kezdete!

A bíráló bizottsági jelentésnek általános bekezdő és a pályadíjnyertes műre vonatkozó utolsó része következőképpen hangzik:

„Az Izr. M. Irod. Társ. 1908. június 1-iki határidővel, miután az előző években a *Kunewalder-alapítvány* rendelkezése szerint ifjusági olvasmányra kitűzött pályadíja meddő maradt, egy általános szépirodalmi pályadíj kitűzésére határozta el magát, abban a reményben, hogy a meg nem szorított

*) Lapunk zárta után.

tárgykör a pályázók nagyobb számát fogja versenyre szólítani, s így a sikerre több kilátást nyújt. Ha e tekintetben csalódtunk is, mert összesen 6 pályamű érkezett be, a pályázat színvonalát mindenesetre emeltük, s a szerencsés véletlen úgy hozta magával, hogy most akadt elénk az az ifjuságnak szánt munka, melyet az előző pályázatoknál hiába kerestünk s abban a helyzetben vagyunk, hogy ezuttal először adhatjuk ki a szépirodalmi pályadíjat olyan műnek, mely céljainknak mindenképen megfelel, sőt mellette dicsérettel emelhetünk ki egy társadalmi regényt és elismeréssel említhetünk meg egy költői munkát is.

Tehát 6 pályamű közül három ragadhatta meg többé-kevésbé figyelmünket, ami aránylag is, absolute is szép eredménynek mondható. Örvendetes ez a zsidóság szempontjából, mert immár a fenti művekkel művészi formában férközhetünk a nagy olvasó közönség szívéhez, de a magyar irodalom szempontjából is, mely hasonló művek nélkül ezideig majdnem teljesen szükölködött

„Ha az előbbi munka igazi irói apparatust mutat be, legalább főbb eszközeiben, annak majdnem teljes hiányában leledzik a 2. sz., „*A négy fiu*“ című pályamű. Nem találunk benne semmi literaturát, nem érzünk ki belőle semmi olvasmányhatást; távol kerülünk az ujságok, a kávéházak, a lipótvárosi zsurok és politikai klubok, a redakciók és a börze világtól — egy öreg, mesemondó tanító vezet be az ő egyszerű, vidéki, jóértelemben vett naiv lelki és külső világába, elreferálván nekünk annak a négy zsidó fiunak sorsát, akik az ő és jó felesége utasításával, az ő tanácsaikkal, az ő melengető érdeklődésük mellett növekednek fel és jutnak külön-külön a maguk életük útjára. Hét fejezetre oszlik ez a keresetlen, de az igazság meggyőző erejével ható történet, mely bájos természetességgel és minden szándékolt didaktikai cél nélkül adja elő, hogyan ér igaz földi boldogságot a hitéhez minden akadályon át híven ragaszkodó, míg a hitelenség ledérré és boldogtalanná teszi a helyes útról eltévedt ifjút. Igaz lelki örömmel olvassuk ki belőle magának a mesemondónak okosságát, jóságát, megösmérjük a vele teljesen összeforrt jó zsidó hitvest, ártatlan oldaláról látjuk a csodarabbit, a jesiva életéről nyerünk kedves és hű képet, úgyszintén kiérezzük belőle a mi tanítóképzőnk nemesítő hatását, elénk tárul a házasságszerzés igaz zsidó módja és szokása, mindez bevonva az író tiszta erkölcsi életfelfogásával, rendíthetetlen vallásosságával és jóságos derűjével, mely tulajdonságok együttesen egy minden ízében sikerült és a mindkét nembeli ifjuság érdeklődését minden tekintetben lekötő olvasmányhoz juttatják a mi társaságunkat. Ószinte meglegedésünkre szolgál, hogy végre igazi zsidó érzéstől áthatott, lebilincselő, végeredményében felemelő, hitben és erkölcsben megerősítő elbeszélést adhatunk ifjuságunk kezébe és ezért ezt a munkát nemcsak szívesen tüntetjük ki pályadíjunk odaitélésével, de azt is ajánljuk, hogy Társulatunk mennél előbb közrebocsássa, mint hathatós eszközt zsidó nevelésünknek és Társulatunknak e téren elért első becses gyümölcsét.“

Pályázati hirdetés.

Rózsahegy r.-t. város izr. hitközségének iskolaszéke a népiskolájánál megüresedett tanítói állásra pályázatot hirdet.

Az állás az 1907. évi XXVII. t.-c. 2. és 3. §-ában megszabott díjazással (1100 kor. törzsfizetés, 360 kor. lakbér, 20 kor. kertilletmény és a szabályszerű évötödös korpótlék) van javadalmazva.

Pályázni kívánók okmányaikkal felszerelt kérvényeket, melyekben korukat, családi állapotukat és magyar, német és héber nyelvben való jártasságukat igazolják, f. é. december hó 10-ig az izr. iskolaszéknél nyujtsák be.

A megválasztott tanító köteles a reá bizott osztályon kívül a heti óraszám keretében az ének-, torna és kézügyességtanítást is ellátni.

Az állás 1909. szeptember 1-én elfoglalandó.

Rózsahegy, 1908. évi november hó 5-én.

Bricht Nándor

iskolaszéki jegyző.

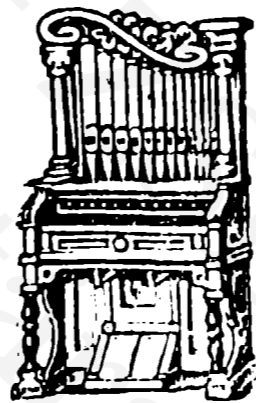
Dr. Policzer Bernát

iskolaszéki elnök.

Kartársak figyelmébe!

A Gyorsírástudományi Társulat Gábelsberger-Markovics szakiskolája, Király-utca 98/b., a főváros legnagyobb és legkedveltebb iskolája. Ezen szakiskolában csakis szakavatott pedagógusok és okleveles gyorsírástanárok oktatnak, kik módszeres előadással a legrövidebb idő alatt fényes eredményeket mutatnak fel. A társulat legújabb intézménye, hogy ingyenes vitairási gyakorló-órákat tart, melyekre bárki, ki a magasfoku parlamenti gyorsírás iránt érdeklődik, jelentkezhetik. Ezen gyakorló órák vezetője dr. Halász Zoltán úr, parlamenti gyorsíró. A magyar-, német-, gyors-, gép-, helyes-, szépírás, valamint a kereskedelmi szaktárgyak tanulmányi ideje 5 hó és az összes tandíj 30 forint, tetszés szerinti részletekben. Tisztviselők és azok hozzátartozói, rokonok is, tetemes kedvezményben részesülnek. A végzett növendékeket az elnökség helyezi el. Elnök Forrai Soma, alelnök dr. Halász Zoltán és dr. Komor Gyula parlamenti gyorsírók. Felvilágosítást nyújt a szakiskola igazgatója, Révai Adolf szék. f. v. tanító. Kartársak gyermekei nagy kedvezményben részesülnek.

Első Leánykiházasító Egylet mint szövetkezet, Gyermekek- és Életbiztosító-Intézet (Budapest, VI., Teréz-körút 40-42. Alapított 1863-ban). F. é. november havában 1,563.300 K értékű új biztosítási ajánlat nyujtatott be és 1,321.600 K értékű új biztosítási kötvény állított ki Biztosított összegek fejében 129.03 K 25 f. fizettetett ki. 1908. január 1-től augusztus 31-éig bezárólag 16,691.500 K értékű biztosítási ajánlat nyujtatott be és 14,353.400 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében a folyó évben 1,245.537 K 81 f. és az intézet fennállása óta 13,643.242 K. 97 f. fizettetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

Cs. és kir. sz. amerikai Cottage-szivólegrendszerű

HARMONIUMOKAT,

valamint európai rendszer szerint legolcsóbban szállít

Pajkr Rezső és Társa,

Budapest, X., Delej-u. 11. (Tisztviselőtelep.)

Részletfizetésre 8 koronától feljebb.

Tanerőknek és lelkészeknek % engedm.

Pedálos harmoniumok mindkét rendszer szerint és minden nagyságban pontos orgonaméretekkel templomok és szemináriumok részére mint gyakorló orgonák.

Bérmentes szállítás az utolsó vasutállomásig.

Megjelent, új átdolgozott kiadásban

STERN ÁBRAHÁM

Izráel története I. és II. rész

olvasmányokkal, héber szemelvényekkel és nyelvi magyarázatokkal a közép- és polgári fiu- és leányiskolák I. és II. osztályai számára.

Az I. rész. Biblia történet a honfoglalásig Ára k. 1.80

A II. rész. A honfoglalástól az első templom elpusztulásáig „ „ 2.—

Megjelent: **Singer és Wolfner** könyvkereskedőknél, Budapest, VI., Andrásy-ut 10. sz.

Neuwald Illés utódai Budapest.